

ÜGYÉSZSÉGI SZEMLE

2025 • X. ÉVFOLYAM, 1. SZÁM

ÜGYÉSZSÉGI SZEMLE

2025 • X. ÉVFOLYAM, 1. SZÁM

Alapító: Legfőbb Ügyészség

Kiadó: Országos Kriminológiai Intézet

Főszerkesztő:

Prof. Dr. Barabás A. Tünde CSc OKRI igazgató, főtanácsos,
tanszékvezető egyetemi tanár (NKE)

Felelős szerkesztő:

Dr. Kiss Anna PhD tudományos főmunkatárs (OKRI),
egyetemi oktató (PPKE)

A szerkesztőbizottság elnöke:

Prof. Dr. Belovics Ervin PhD főtktár (Legfőbb Ügyészség),
tanszékvezető egyetemi tanár (PPKE), egyetemi magántanár (ELTE)

A szerkesztőbizottság tagjai:

Prof. Dr. Polt Péter PhD legfőbb ügyész,
tanszékvezető egyetemi tanár (NKE), c. egyetemi tanár (PPKE)

Dr. Lajtár István PhD legfőbb ügyész helyettes,
c. egyetemi tanár (KRE)

Dr. Fejes Péter PhD Vas vármegyei főügyész helyettes,
egyetemi docens (ELTE)

Dr. Békés Ádám PhD ügyvéd, egyetemi docens (PPKE)

Prof. Dr. Domokos Andrea PhD intézetvezető egyetemi tanár (KRE)

Prof. Dr. Gellér Balázs József PhD ügyvéd,
tanszékvezető egyetemi tanár (ELTE)

Prof. em. Dr. Görgényi Ilona CSc (Miskolci Egyetem)

Szerkesztőbizottsági titkár:

Dr. Sárík Eszter PhD tudományos főmunkatárs (OKRI)

Tördelő: Szabados Attila

Szöveggondozó: Giricz Anna

Webdizájn: Promotheus Agency

TANULMÁNYOK

- 4** OTT ISTVÁN
A *deepfake* büntetőjogi aspektusairól röviden
- 13** ERDŐDY GYULA
Evidens vagy mégsem? – avagy anomáliák az elvülésre vonatkozó szabálysértési normák alkalmazásában ügyészi szemmel
- 36** NÉHER DÓRA
A hajléktalanság kriminalizálása kontra *ultima ratio* elve

HÍREK

- 46** KIRÁLY GÁBOR ANDRÁS
A reintegrációs őrizet végrehajtásának gyakorlati kérdései
- 51** CSORDÁS BOTOND – ERŐS BOTOND GÁBOR
A játékvezetők büntetőjogi védelmének kérdései
- 59** NAGY ESZTER
A bizalmi vagyonkezelés büntetőjogi vonatkozásai

NEMZETKÖZI FIGYELŐ

- 65** LÁRIS LILIÁNA
Artificial intelligence in committing
and combating information system fraud

KÖNYVAJÁNLÓ

- 73** Válogatás a szakirodalomból

OTT ISTVÁN*

A *deepfake* büntetőjogi aspektusairól röviden

A *deepfake* fogalmának mibenlétével kapcsolatos jogirodalmi álláspontok részint eltérően alakulnak annak függvényében, hogy a szerzők milyen jogsértést vagy veszélyt azonosítanak a jelenség hátterében. Kiforrzott és általánosan elfogadott definícióról nem beszélhetünk, amely tényre figyelemmel a fogalomalkotási kísérletek eredményeinek vázlatos, a teljesség igényét nélkülöző ismertetése nem korlátozódhat a büntetőjogi szemléletű megközelítésekre.

Eszteri Dániel – elsősorban adatvédelmi szempontokra fókuszáló – megközelítése szerint a *deepfake*-et gépi tanuláson alapuló videó- és hangmanipulációként kell felfognunk,¹ amely – úgy a szoftver tanítása, mint annak alkalmazása kapcsán – szinte bizonyosan személyes adatok jogsértő felhasználásával jár,² s amelynek célja a személyiség ellopása, a valóság meghamisítása, illetőleg a nézők manipulálása.³

Miklós Gellért – ugyancsak adatvédelmi szempontú – meghatározása szerint a tárgyalt entitás alatt olyan manipulált vagy szintetikus hang- vagy képfelvétel értendő, amelynek szereplői – valóságghű látszattal – olyan dolgot tesznek vagy mondanak, amelyet a valóságban soha nem tettek, illetve mondtak.⁴

Sorbán Kinga lakonikus tömörségű meghatározása szerint *deepfake* alatt algoritmusok által manipulált felvételek értendők.⁵ E meghatározás arra enged kö-

* OTT István PhD, főügyész, Fejér Vármegyei Főügyészség

¹ ESZTERI Dániel: A *deepfake* technológia adatvédelmi értékelése a GDPR tükrében. In: ACZÉL Petra – VESZELSZKI Ágnes (szerk.): *Deepfake: a valótilan valóság*. Gondolat Kiadó, Budapest, 2023, 141.

² ESZTERI D.: i. m. 147.

³ Uo. 153.

⁴ MIKLÓS Gellért: A *deepfake* tartalmak szabályozása az Európai Unió jogában. In: ACZÉL Petra – VESZELSZKI Ágnes (szerk.): i. m. 156–157.

⁵ SORBÁN Kinga: A bosszúpornó és *deepfake* pornográfia büntetőjogi fenyegetettségének szükségességéről. *Belügyi Szemle*, 2020/10., 81.

vetkeztetni, hogy a szerző önmagában és pusztán a felvétel módosításának tényét szükségesnek, egyúttal elégségesnek ítéli, tekintet nélkül arra, hogy az mennyiben befolyásolja a felvétel valóságtartalmát. E megközelítés kapcsán előljárójában kritikai észrevételként fogalmazható meg, hogy indokolatlanul mellőzi a különbségtételt valamely hang- vagy képfelvétel technikai jellegű, illetve tartalmi módosítása között. Amint ugyanis arra a későbbiek során rávilágítani igyekszem, a *deepfake* differencia specifikája bármely manipulált felvételhez képest a hitelesség látszatát keltő tartalmi valótlanúság.

Sklovskaya Anna hasonlóan tömör definíciója szerint a vizsgált entitás az AI által hamisított kép vagy videó lehet,⁶ azzal a lényegi kiegészítéssel, hogy a felvétel – hamisítás eredményeként – hamis, illetve megtévesztő.

A tartalmi valótlanúság kritériumát helyezi előtérbe *G. Karácsony Gergely*, amikor a *deepfake* mibenlétét az alábbiakban határozza meg:

„[A] mesterséges intelligencia segítségével egy személyről rendelkezésre álló képek vagy hangfelvételek alapján olyan manipulált felvételt készítenek, amely a valós személyt egy olyan fiktív helyzetben ábrázolja, amilyen helyzetben a konkrét személy nem szerepelt, illetve olyan kijelentést tulajdonít neki, amilyen kijelentést ő nem tett meg.”⁷

Lendvai Gergely – a szólásszabadság jogának gyakorlásával összefüggésben – a hazai és nemzetközi definíciók lényegi elemeinek szintetizálásával a *deepfake* fogalmát olyan technológiaként határozza meg, amely lehetővé teszi – rendszerint emberekről készült – kép- és hangfelvételek szándékos és célzatos, egyúttal a szereplők valóságos mivoltát illető meggyőződés kialakítására alkalmas meghamisítását.⁸ A szerző által értékelt szempontok közül – a büntetőjogi megítélés célját is szem előtt tartva – kiemelendő a technológia azon sajátossága, hogy rendszerint az ábrázolt személy arcára mint azonosítás szempontjából kiemelkedő jelentőségű testtájéokra fókuszál, így a tartalom hitelessége – illetőleg annak látszata kapcsán – kiemelt jelentőséghez jut.

Herke Csongor a *deepfake* bizonyításra gyakorolt hatását vizsgáló tanulmányában a jelenséget teljesen vagy részben kitalált vagy egy meglévő, valós tartalom manipulálásával létrehozott videó, hang, vagy egyéb tartalomként azonosítja, problémaforrásként történő elismerésének fő okaként pedig az ilyen felvételek azon

⁶ SKLOVSKAYA Anna: Napjaink legkreatívabb jogsértője: a deepfake. *Arsboni*, 2024. június 17., <https://arsboni.hu/napjaink-legkreativabb-jogsertoje-a-deepfake/>

⁷ G. KARÁCSONY Gergely: „Ideje megváltoztatni” – Az arcfelismerő rendszerek alkalmazásának alapjogi kockázatai a közösségi média és a deepfake korában. In: TÖRÖK Bernát – ZÓDI Zsolt (szerk.): *Az internetes platformok kora*. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2022, 306.

⁸ LENDVAI Gergely Ferenc: Deepfake a szólásszabadság tükrében – reflexiók a jog perspektívájából. In: ACZÉL Petra – VESZELSZKI Ágnes (szerk.): i. m. 121.

sajátosságát határozza meg, hogy – egyre inkább – megkülönböztethetetlenek a valósághű felvételektől.⁹

Az Europol tárgybeli jelentése a *deepfake*-et a mély tanulási technológia felhasználásával előállított hang- és audiovizuális tartalomként határozza meg, amely meggyőzően mutatja be, hogy létező személyek olyan dolgokat mondanak vagy tesznek, amelyeket soha nem mondtak, illetve tettek, vagy hasonló tartalommal nem létező személyt generál.¹⁰

A hazai jogirodalom igen széles körűen és gyakorta csupán példálózó jelleggel vázolja fel azon bűncselekmények körét, amelyek a *deepfake*-technológia felhasználásával valósulhatnak meg. E körben különösen a becsület csorbítására alkalmas hamis kép- vagy hangfelvétel készítése, illetve nyilvánosságra hozatala,¹¹ a személyes adattal visszaélés,¹² a zsarolás, szexuális kényszerítés,¹³ a zaklatás, a rágalmaszás, a becsületsértés,¹⁴ illetőleg a csalás¹⁵ bűncselekményét tekintik relevánsnak.

Az ismertetett jogirodalmi álláspontok tükrében tanulmányomban elsősorban arra a kérdésre igyekszem választ adni, hogy szükséges-e külön büntetőjogi fogalmat alkotni a *deepfake*-technológiára, illetőleg indokolt-e a módszer használatával megvalósuló cselekmények kapcsán külön törvényi tényállás megalkotása.

Az első kérdésre véleményem szerint nemleges válasz adható az alábbiakra figyelemmel. Büntetőjogi szempontból vizsgálva a tárgyalt technológiával kapcsolatos jogirodalmi definíciókat, a *deepfake* két általánosan elismert sajátosságának kell meghatározó jelentőséget tulajdonítani. Egyrésről annak, hogy az ilyen módon létrejött felvétel az azon szereplő személy olyan magatartását vagy nyilatkozatát közvetíti, amely nem felel meg az objektív valóságnak (tehát hamis vagy hamisított), másrésről annak, hogy a valóságnak megfelelés vonatkozásában a hitelesség látszatát kelti, vagyis valóságtartalmát illetően tevé-

⁹ HERKE Csongor: A bizonyítékok újraértékelése: a deepfake technológia hatása a büntető igazságszolgáltatásra. *Magyar Jog*, 2024/6., 321. Vö.: Herke Csongor: Deepfake: áldás vagy átok? Jogi szabályozási szempontok. *Pro Futuro*, 2023/1., 157–178.

¹⁰ Europol: *Facing reality? Law enforcement and the challenge of deepfakes, an Observatory Report from the Europol Innovation Lab*. Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2022, 7, www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/Europol_Innovation_Lab_Facing_Reality_Law_Enforcement_And_The_Challenge_Of_Deepfakes.pdf

¹¹ AMBRUS István: Digitális bűncselekmények 1. rész. *Jogászvilág*, 2021. június 10., <https://jogaszvilag.hu/szakma/digitalis-buncselekmények-1-resz/>; SORBÁN K.: i. m. 99–100., SKLOVSKAYA A.: i. m.

¹² AMBRUS I.: i. m.; AMBRUS István: A mesterséges intelligencia és a büntetőjog. *Állam- és Jogtudomány*, 2020/4., 4–23.; SKLOVSKAYA A.: i. m.

¹³ SORBÁN K.: i. m. 84.; AMBRUS I. (2021): i. m.; HERKE Cs. (2023): i. m. 167.

¹⁴ SORBÁN K.: i. m. 100.; SKLOVSKAYA A.: i. m.

¹⁵ AMBRUS I. (2020): i. m.

désbe ejtésre alkalmas. E sajátosságokra tekintettel a szó szoros értelmében vett felvételként sem értelmezhető, hiszen e kifejezés – általános jelentéstartalma szerint – azt feltételezi, hogy a felvétel valóban az azon szereplő személyt ábrázolja. Az ebbéli kétségeket ugyanakkor megnyugtatóan oszlatja el a jogalkotó által a pornográf felvétel kapcsán megalkotott definíció, amely – a nemiséget súlyosan szeméremérintő nyíltsággal, célzatosan a nemi vágy felkeltésére irányuló módon történő ábrázolásának kitétele mellőzésével – esetünkben is kiinduló alapul szolgálhat. Mind ezek egybevetésével a *deepfake* büntetőjogi fogalma úgy gondolható helyesnek, hogy az más személyt ábrázoló, hamis vagy hamisított, valóságtartalmát illetően megtévesztésre alkalmas, a valóság látszatának keltésére törekvő felvétel, ideértve a nem létező személy valóság-hű ábrázolását is. Fontos megjegyezni, hogy a becsület csorbítására való alkalmasság – bár rendszerint velejárója – nem feltétlenül sajátja az ilyen felvételeknek.

Az említett kritériumoknak megfelelő audiovizuális termék alapvetően kétféle módon vonhat maga után büntetőjogi következményeket. Elképzelhető ugyanis egyrészt, hogy önmagában az ilyen – tág értelemben vett – felvétel készítése, illetve hozzáférhetővé tétele bűncselekményt valósít meg, másrészt, hogy az valamely más deliktum eszközcselekményeként értékelendő.

Az első esetkörben releváns bűncselekményként mindenekelőtt a személyes adattal visszaélés lehetőségét¹⁶ szükséges vizsgálni, tekintettel arra, hogy e deliktum a felvétel esetleges becsületcsorbító jellegének hiányában is büntetőjogi felelősséget alapozhat meg. Megvalósulásának lehetősége arra tekintettel áll fenn, hogy a vonatkozó törvényi rendelkezések szerint különleges személyes adatnak minősülnek, s így elkövetési tárgyként azonosíthatók – egyebek mellett – a természetes személyek egyedi azonosítását célzó biometrikus¹⁷ adatok. Bár ez utóbbiak meghatározása során a törvény példálózó jelleggel csupán az arcképet és a daktiloszkópiai adatot említi, aggálytalanul állítható, hogy az adott személy hangja, sőt a csak rá jellemző gesztusok is e körben értelmezhetők. Mérvadó jogirodalmi álláspontok szerint ugyanis gyakorlatilag bármely tényező relevanciával bír, amely lehetővé teszi a konkrét személy felismerését.¹⁸

¹⁶ Mások mellett Ambrus István a jelentős érdeksérelem megállapíthatósága esetén a cselekmény ilyen minősítését aggálytalanak tekinti. AMBRUS I. (2021): i. m.

¹⁷ Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról 2011. évi CXII. törvény 3. § 3.b. *biometrikus adat*: egy természetes személy fizikai, fiziológiai vagy viselkedési jellemzőire vonatkozó olyan, sajátos technikai eljárásokkal nyert személyes adat, amely lehetővé teszi vagy megerősíti a természetes személy egyedi azonosítását, mint például az arckép vagy a daktiloszkópiai adat.

¹⁸ BELOVICS Ervin: Az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni bűncselekmények. In: BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor Miklós – SINKU Pál: *Büntetőjog II. Különös rész*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2021, 281.

Tekintettel arra, hogy a törvény rendkívül tágan határozza meg az adatkezelés mibenlétét, bizonyossággal állítható, hogy konkrét személy arcmásának, hangjának, gesztusainak felhasználása ebben a körben értékelhető. A tárgyalt bűncselekmény megvalósulásáról viszont kizárólag abban az esetben beszélhetünk, ha az említett adatok egyedileg azonosított, vagy azonosítható és – az adatkezelés jogalapja és általános feltételei körében kifejtettekre figyelemmel – élő, létező természetes személyre vonatkoznak, kezelésük – így a felvétel készítése során történő felhasználásuk – jogsértő, és a jogosulatlan adatkezelésre haszonszerzési célból, vagy jelentős érdeksérelem okozásával kerül sor. Mindez egyúttal azt is eredményezi, hogy a *deepfake* tartalom készítése vagy hozzáférhetővé tétele nem valósítja meg a tárgyalt bűncselekményt, ha a felvételen szereplő személy a konkrét biometrikus adatokkal nem létezik. Tényállászerűnek tűnik ugyanakkor létező személyek biometrikus adatainak elegyítése, így az is, ha a felvételen szereplő, létező személyhez köthető arcmáshoz ugyancsak létező személy hangját társítják. Fontos hangsúlyozni, hogy a tárgyalt bűncselekmény megvalósulása szempontjából a felvételen szereplő személy nyilatkozatként értelmezhető megnyilvánulásának tartalma irreleváns, a deliktum önmagában a biometrikus adatok jogellenes kezelésével létrejön. A cselekmény alanya kapcsán kiemelésért érdemel, hogy – egyes jogirodalmi álláspontoktól¹⁹ eltekintve, – a szerzők általában nem értelmezik valós korlátozásként a személyes kvalifikációra vonatkozó kitétel, mert – bár az adatkezelő fogalmát törvény határozza meg, – a vonatkozó rendelkezések értelmében bárki adatkezelővé válik, aki adatkezelésként értékelhető tevékenységet végez.²⁰

A fentebb kifejtettekkel szemben egyáltalán nem közömbös a lényegi tartalom az önmagában a felvétel készítésével, illetve hozzáférhetővé tételével megvalósítható további bűncselekmények, így a becsület csorbítására alkalmas hamis hang- vagy képfelvétel készítése, illetve az ilyen felvétel nyilvánosságra hozatala kapcsán. A hamis, hamisított vagy valótlan tartalmú felvételek mibenlétére vonatkozó jogirodalmi álláspontok nem mutatnak olyan szignifikáns eltéréseket, amelyekre tekintettel ne lennének alkalmazhatóak a *deepfake*-technológiával

¹⁹ SZOMORA Zsolt: Az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni bűncselekmények. In: KARSAI Krisztina (szerk.): *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2022, 525.

²⁰ BELOVICS E.: i. m. 282–283.; Vö. BÉKÉS Ádám: Az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni bűncselekmények. In: POLT Péter (főszerk.): *A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény Nagykommentárja*. OPTEN, Budapest, 2016, 683.; JACSÓ Judit: Az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni bűncselekmények. In: NÉMEDI-TÓTH Zsuzsanna (szerk.): *Magyar Büntetőjog Különös Rész*. Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2020, 298.; PALLAGI Anikó: Az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni bűncselekmények. In: PALLAGI Anikó (szerk.): *Büntetőjog Különös Rész I*. Rejtjel Kiadó, Budapest–Debrecen, 2021, 270.

előállított tartalmakra. Egyes szerzők a hamis, hamisított, illetőleg valótlan tartalom mibenlétének meghatározásakor részben vagy egészben az okirathamisítás fogalomrendszerét tekintik irányadónak,²¹ míg mások a teljes, illetőleg részleges valótlaniságnak tulajdonítanak determináló hatást.²² *Belovics Ervin* megközelítésében hamis, illetőleg valótlan tartalmú felvételtől akkor beszélhetünk, ha korábban nem létezett, a valóság látszatát keltő felvételt hoznak létre, hamisított felvételtől pedig akkor, ha már létező felvétel megváltoztatására kerül sor.²³ A valótlan tartalmú felvétel differencia specifikája a hamis felvételhez képest, hogy az előbbi „a maga teljességében jelenít meg el nem hangzott beszédeket, meg nem történt eseményeket”. E körben külön kiemelendő *Békés Ádám* megközelítése, amely az elhatárolás kifejezett igényével lép fel a hamis, illetőleg a valótlan tartalmú felvételek kapcsán. Elméletének központi eleme szerint „a hamis felvétel [...] nyilvánvalóan valótlan tartalmú, mert ha a hamisság a valódi tartalmat nem érinti, úgy alkalmatlan elkövetési tárgyról beszélünk.”²⁴ Ennek következtében valótlan tartalmúnak akkor tekintendő a felvétel, ha az általa közvetített üzenet valótlan állításként értelmezhető.

Szomora Zsolt vonatkozó okfejtésében kifejezetten a hamisított felvételek különös példajaként említi a *deepfake* videókat, amely korábban valódiként létrejött felvételek létét feltételezik, s amelyek – manipulálásuk következtében – már nem a valóságot tükrözik.²⁵ Ez az álláspont véleményem szerint annyiban feltétlenül felülvizsgálatra szorul, hogy a technika jelen állása szerint nincs, illetve nincs feltétlenül szükség korábbi valódi felvételekre a *deepfake* tartalmak készítéséhez, vagyis azok minden további nélkül lehetnek korábban nem létezők, azaz hamisak.

A becsület csorbítására való alkalmasság vonatkozásában a becsületsértés és a rágalmozás kapcsán kifejeződött fogalomrendszer – azonos jelentéstartalmú – használata olyannyira kézenfekvő a jogirodalomban a *deepfake* kapcsán, hogy a szerzők rendszerint még ennek tényként történő rögzítését is mellőzik. E körben ugyanakkor véleményem szerint kiemelkedő jelentőséget kell tulajdonítani annak a körülménynek, hogy a felvétel mennyiben igyekszik a hiteleség látszatát kelteni, vagy éppenséggel tudatosan mellőzni azt. Számítlan *deepfake*-technológiával készült felvétel hozzáférhető a világhálón, amely kifejezetten szórakoztató céllal, politikusok, közszereplők szájába ad olyan nyilatkozatokat, amelyek szöges ellentétben állnak a felvételen szereplő szemé-

²¹ JACSÓ J.: i. m. 319.

²² PALLAGI A.: i. m. 295.

²³ BELOVICS E.: i. m. 309–310.

²⁴ BÉKÉS Á.: i. m. 705.

²⁵ SZOMORA Zs.: i. m. 545.

lyek ideológiai, világnézeti meggyőződésével. Az ilyen felvételek humorforrását éppen az a körülmény adja, hogy a néző tökéletesen tisztában van a felvétel valótlanságával. A nyilvánvaló valótlanság kérdése a becsület csorbítására való alkalmasság körében nem bírhat ugyan jelentőséggel, azonban a cselekmény társadalomra veszélyességét olyan szintre redukálja, amely a büntetőjogi értékelést legalább is megfontolandóvá teszi. A becsület csorbítására való alkalmasság kérdésében ezért mindig eseti jelleggel, a konkrét felvétel tartalmának, közzététele módjának és az elkövető valószínűsíthető céljának figyelembevételével lehet állást foglalni.

A fentiekén túl a *deepfake*-technológiával előállított, s ezért szükségképpen hamisított vagy valótlan tartalmú felvételeknek mindazon bűncselekmények kapcsán jelentőséget kell tulajdonítanunk, amelyek személyek közötti interakciót, információközlést feltételeznek, s amelyek esetében az interakció módja – egyebek mellett – kép- és/vagy hangfelvétel is lehet. A teljesség igénye nélkül vehetők figyelembe e körben egyrészt azok a deliktumok, amelyeknek eszközcselekménye a tévedésbe ejtés, illetve tévedésben tartás (pl. csalás, információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás), másrészt mindazok a bűncselekmények, amelyek esetében az ilyen felvétel hozzáférhetővé tétele a törvényi tényállásban meghatározott elkövetési magatartás lehetséges megvalósulási módjaként értelmezhető (pl. rémhírterjesztés, közveszéllyel fenyegetés, fogyasztók megtévesztése).

Ami a rágalmazás, illetve a becsületsértés megvalósulásának lehetőségét illeti, az ezt valószínűsítő jogirodalmi álláspontokat véleményem szerint fenn tartásokkal szükséges kezelni. Nem pusztán azért, mert a releváns felvételnek, illetőleg a felvételen szereplő személy esetleges nyilatkozatának közvetlenül az elkövetőnek betudható tényállításként, kifejezésként történő értékelése alapvetően aggályos, hanem azért is, mert a becsület csorbítására alkalmas hamis hang- vagy képfelvétel nyilvánosságra hozatala speciális viszonyban áll az említett cselekményekkel. Ha a felvétel kizárólag az azon látszólag szerepeltetett személy becsületének csorbítására alkalmas, úgy a deliktumok közti konkurencia lehetősége fel sem merül, kizárólag a speciális bűncselekmény megállapítására kerülhet sor. Amennyiben pedig a felvételen szereplő személy a részvételének látszatát keltő felvételen egyedileg meghatározott személy becsületének csorbítására is alkalmas tény állít, kifejezést használ, vagy egyéb ilyen cselekményt követ el, az szükségképpen a felvételen – látszólag – szereplő személy becsületére is sérelmes, hiszen a felvétel azt a látszatot kelti, hogy az azon szereplő személy bűncselekményt követ el. Mindezekre figyelemmel ilyen esetben is a becsület csorbítására alkalmas hamis hang- vagy képfelvétel nyilvánosságra hozatala megállapításának van helye. Mivel a törvényi tényállás a passzív alanyok számát

figyelmen kívül hagyja, az érintett személyek száma a cselekmény rendbeliségét nem befolyásolja, annak „csupán” a büntetés kiszabása körében szükséges jelentőséget tulajdonítani.

Érdekességként külön említést érdemel, hogy a *deepfake* jelensége egészen újszerű dimenziókat nyit az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények, különösen a hamis gyanúkeltséssel megvalósuló hamis vád, illetőleg a tulajdonképpen hamis tanúzás kapcsán. A szerzők többsége által képviselt álláspont szerint személyi bizonyítékok koholása praktikusán azért kizárt, mert az ilyen magatartások hamis tanúzásra felhívásként vagy felbujtásként értékelendők.²⁶ *Hollán Miklós* megközelítésében a koholás lehetőségének tárgyi bizonyítékokra korlátozottsága olyan evidenciaként jelenik meg, amely az e körben potenciálisan releváns elkövetési magatartásokat a kizárólag tárgy vonatkozásában kifejezhető cselekményekre korlátozza.²⁷

Véleményem szerint a személyi bizonyíték koholásának lehetősége a *deepfake*-technológia megjelenése előtt sem volt elvi élel kizárható, az e körben releváns felvételek megjelenésével pedig még inkább fennáll. Azok a jogirodalmi álláspontok ugyanis, amelyek a személyi jellegű bizonyítékok koholását a hamis tanúzásra felhívás, illetve felbujtás körében értékelik, abból a feltevésből indulnak ki, hogy a személyi bizonyíték forrása az általa közölt, vagy közölni szánt adatok, információk hamis voltáról tudomással bír. Nem elképzelhetetlen ugyanakkor, hogy a bizonyíték személyi forrása úgy szerez szubjektív ismereteket az általa észlelt bűncselekménnyel összefüggésben, hogy azok tudtán kívül nem felelnek meg az objektív valóságnak. Ha például a tanú megtekint egy olyan *deepfake* felvételt, amelyen a szerepeltetett létező személy valamely bűncselekményt követ el, vagy arról nyilatkozik, az így megismert tények közlésével a szubjektív valóságnak maradéktalanul megfelelő, ámde az objektív valósággal ellentétes tartalmú, vagyis hamis vallomást fog tenni. Ez esetben a tanút – a vallomás szubjektíve valós jellegére tekintettel – legfeljebb gondatlanság terhelheti,²⁸ ennek hiánya – amely a *deepfake* felvétel megtévesztő jellegére

²⁶ BELOVICS E.: i. m. 441.; FÖLDVÁRI József: *Az igazságszolgáltatás elleni büntettek*. Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest, 1965, 89–90.; KÓHALMI László – CSÁK Zsolt: *Az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények*. In: POLT Péter (főszerk.): *Új Btk. Kommentár*. Nemzeti Közszerkesztési és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2013, 114.; VÁRADY Erika: *Az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények*. In: NÉMEDI-TÓTH Zs. (szerk.) (2020): i. m. 430.; SZEBENI László: *Az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények*. In: JAKUCS Tamás (szerk.): *A Büntető Törvénykönyv magyarázata*. KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004, 825.

²⁷ HOLLÁN Miklós: *Az igazságszolgáltatás működése elleni bűncselekmények*. In: KIS Norbert – HOLLÁN Miklós: *Büntetőjog II. Az anyagi büntetőjog különös része*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2011, 423.

²⁸ BELOVICS E.: i. m. 453.

figyelemmel az elvárható figyelem és körültekintés tanúsítása ellenére is okkal valószínűsíthető – büntetőjogi felelősség hiányát eredményezi. A tanú tehát tévedésben van az általa szolgáltatott bizonyítási eszköz valóságtartalmát illetően, és tévedését – a fentiek szerint – nem gondatlanság okozza. Kézenfekvőnek látszik, hogy azt a személyt, aki szándékos magatartásával lehetővé tette a tanú számára a *deepfake* felvétel tartalmának megismerését, közvetett tettesként vonjuk felelősségre hamis tanúzás, illetőleg – további feltételek megvalósulása esetén – hamis vád miatt.

Amint arra rávilágítani igyekeztem, véleményem szerint a *deepfake* felvételekkel összefüggésben potenciálisan megvalósítható, társadalomra veszélyes cselekmények megfelelő büntetőjogi értékeléséhez a jelenleg hatályos törvény általában megfelelő kereteket ad, egy vonatkozásban azonban mégis megfontolandó annak módosítása. Nem tűnik ugyanis megnyugtatóan rendezettnek az a lehetséges eset, amikor a hamis felvétel felhasználására joghatás kiváltása céljából kerül sor az elkövető részéről. A hamis magánokirat felhasználásának tárgya – értelem szerűen – magánokirat lehet, amelynek kategóriája – a rá irányadó alaki kellékek szükségképpen hiányában – nem foglalja magában a hang- és/vagy képfelvételt. A *deepfake* felvételek ugyanakkor adott esetben az okiratnál lényegesen nagyobb bizonyító erővel bírnak az azokon szereplő nyilatkozat megtételének valóságát illetően. Ennek kapcsán – a cselekmény minősítésétől függetlenül – elég példaként utalni arra a közelmúltban megvalósult cselekményre, melynek során egy nemzetközi cég alkalmazottja a cégvezetőről készített *deepfake* felvétel videóhíváson keresztüli megtekintése után több millió dollárt utalt át az álcégvezető által meghatározott számlára. A *deepfake* joghatás kiváltására való alkalmassága adott esetben olyan mértékű lehet, ami turpis felhasználása büntetőjogi értékelésének mellőzését legalábbis aggályossá teszi. Ezért indokoltnak látszik a hamis magánokirat felhasználásának tényállását akként módosítani, hogy e bűncselekményt követi el az is, aki jog vagy kötelezettség létezésének, megváltozásának vagy megszűnésének bizonyítására hamis hamisított vagy valótlan tartalmú hang- vagy képfelvételt felhasznál.

ERDŐDY GYULA*

Evidens vagy mégsem?¹

(avagy anomáliák az elvülésre vonatkozó szabálysértési normák alkalmazásában ügyészi szemmel)

BEVEZETÉS

A hazai kihágási és szabálysértési jog a kezdetektől rendelkezett az elvülésre vonatkozó szabályokról. Ezek alakulását vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a szabályozás főbb elemei napjainkig alig változtak. Ebből alappal feltételezhetnénk, hogy a szabálysértések büntethetőségének és a szabálysértések miatt kiszabott büntetések végrehajthatóságának elvülésére vonatkozó törvényi szabályozás a jogalkalmazó számára egyértelmű és dilemmáktól mentes. Az ügyészség elé kerülő ügyekben azonban számos esetben tapasztalható a szabálysértési hatóságok, sőt még a bíróságok bizonytalansága is az – egyszerűnek tűnő – elvülésre vonatkozó törvényi rendelkezések értelmezésében, illetve azok alkalmazásában. De valljuk be őszintén, hogy e rendelkezések gyakorlatba átültetése olykor nekünk, ügyészeknek is „fejtörést” okoz. A bizonytalanság az elvülés félbeszakadását eredményező eljárási cselekmények értékelésében a leginkább szembevetendő, mivel a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (a továbbiakban: Szabs. tv.) nem rögzíti – még példálózó jelleggel sem –, hogy az egyes eljárási cselekmények közül melyek szakítják félbe az elvülést, és melyek nem.² A jog-

* ERDŐDY Gyula PhD, ügyész, Budapesti Közérdekvédelmi Ügyészség

¹ A találó címért szeretett feleségemet, *Nagy Piroskát* köszönet illeti.

² HORVÁTH Eszter: A büntethetőség elvülése a jogalkalmazó szemszögéből. *Belügyi Szemle*, 2016/10., 125–135.

alkalmazási anomáliák ügyészi észlelésére főként az elővezetések iratainak vizsgálatkor kerül sor. Az ügyészség elé kerülő más szabálysértési tárgyú ügyekben is sajnálatos módon előfordul az elévülésre vonatkozó normák helytelen alkalmazása, az elévülés bekövetkezése észlelésének elmaradása és – törvénysértő módon – az elévülési időn túli eljárási cselekmények foganatosítása. Sőt, ennek ellenkezőjére is akad példa, amikor a hatóság az elévülés bekövetkezését „kivárva” mulasztja el az egyébként még elvégezhető, elévülést megszakító eljárási cselekmény foganatosítását.

Ez a tanulmány néhány konkrét eset áttekintésével igyekszik a jogalkalmazás nehézségeit bemutatni, és azokra a hazai történeti és a német jogi szabályozás tükrében megoldási javaslatokat megfogalmazni.

A BÜNTETHETŐSÉG ÉS A BÜNTETÉS ELÉVÜLÉSÉRŐL ÁLTALÁNOSSÁGBAN

Az elévülésre mint büntethetőséget megszüntető okra utalás már a Bibliában – „A zsidóknak írt levél” Újszövetség alapításáról szóló részében – is megjelent. Az Úr szavai szerint

„Ez lesz a szövetség, amelyet ama napok után Izrael népével kötök majd. Elméjükbe vésem és szívükbe írom törvényemet. Istenük leszek és ők a népem lesznek. [...] Irgalmas leszek bűneik iránt, és vétkükre többé nem emlékezem. Ha tehát itt új szövetségről beszél, a régit elévültnek tekinti. Ami pedig elévült és idejét múlta, az közel van a megszűnéshez.”³

Az elévülés az időmúláshoz fűződő joghatás, amelyet minden jogág értékel. A büntető és a szabálysértési jogban a büntethetőség elévülése az állam büntetőigényének, míg a büntetés elévülése az állam büntetés végrehajtása iránti igényének az időmúlás hatására bekövetkező elenyészése. Az elévülés az érintett személy hivatkozásától függetlenül bekövetkezik, a hatóságok hivatalból kötelesek vizsgálni.⁴ A büntethetőség elévülése tehát az időmúlás büntethetőséget megszüntető hatását jelenti. Ha valakit bűncselekmény vagy szabálysértés elkövetése miatt meghatározott időn belül nem vonnak felelősségre, úgy később az sem nem indokolt, sem nem szükséges, gyakran nem is lehetséges. Az elkövető ugyanis tisztában van azzal, hogy cselekménye miatt a hatóság felelősségre vonja, amelyből adódó bizonytalanságot nem indokolt korlátlan ideig fenntartani,

³ Szent István Társulati Biblia: A Zsidóknak írt levél. 8. fejezet, 10–13.

⁴ SÁGHI Borbála: Az elévülés szabályai a szabálysértési törvényben. *Jogi Fórum*, 2011. december 9., <https://www.jogiforum.hu/publikacio/2011/12/09/az-elevules-szabalyai-a-szabalysertesi-torvenyben/>

különösen az elkövető személyében esetleg bekövetkező kedvező változásra, amely fiatalok esetében fokozottan felmerülhet. Az idő múlásával a felelősségre vonás speciális és generális prevenciók hatása arányosan csökken, hosszabb idő elteltével a büntetés több hátránnyal, mint előnnyel járna. Végül az időmúlás a cselekmény elkövetésének bizonyítását, de az elkövető védekezésének hatékonyságát is jelentősen megnehezíti.⁵

Az Alkotmánybíróság az elévülés visszaható hatályú törvénnyel való meghosszabbítását alkotmányellenesnek nyilvánító 11/1992. (III. 5.) AB számú határozatában fektette le a büntetőjogi elévülés elvi alapjait. A büntethetőséget megszüntető okok tekintetében rögzítette, hogy azokkal az állam elsősorban saját büntetőhatalmának szab határt. A büntethetőséget megszüntető okok függetlenek az elkövető akaratától, bekövetkezésük nem rajta múlik, s egyébként is bizonytalan. A tettes remélheti a kegyelmet, a társadalomra veszélyesség megítélésének változását, az elévülést, de nem várhatja el, hogy része lesz bennük. Egy kivétel van: biztosan meghal. Az elkövetőnek akkor nyílik joga a büntethetetlenségre, ha ezek a megszüntető okok megvalósultak.

A büntetőjogi elévülés vonatkozásában a testület rámutatott, hogy az arra vonatkozó szabályok a törvényes büntetőjogi felelősségre vonást biztosítják azáltal, hogy időbeli korlátok közé szorítják az állami büntetőhatalom gyakorlását. A hatóságok mulasztása vagy a kézre kerítés eredménytelensége – mint kockázat – az államot terheli. Az elévüléssel végérvényesen megszűnik a bűncselekmény elkövetőjének büntethetősége. Ha az elévülés bekövetkezett, a büntethetőség kizárása alanyi jogként illeti meg az elkövetőt. Ez az alanyi jog annak következtében nyílik meg, hogy a másik oldalon az állam büntetőigénye megszűnt, azaz eredménytelenül telt el az az idő, amelyet a törvényben büntetőhatalmának gyakorlására, az elkövető üldözésére és megbüntetésére magának szabott. Az elévült bűncselekményt – mivel az állam büntetőigénye elenyészett – a büntethetőség szemszögéből ettől kezdve úgy kell tekinteni, mintha az eredetileg sem állt volna fenn. Az elévülés attól függetlenül megszünteti a büntethetőséget, hogy miért nem üldözték a bűnöst, az állam mulasztása nem eshet az ő terhére. Amíg az elévülési idő folyik, az elévülés elsősorban a bűnüldöző hatóságnak szól, és annak kezében van: a törvény szerint a hatóság félbeszakítással újból megindíthatja a teljes idő folyását anélkül, hogy az elkövetőnek tudnia kellene erről. A törvényben meghatározott rendes elévülési idő az adott bűncselekmény elkövetőire általában érvényes. Az elévülés félbeszakítása, vagy nyugvás általi meghosszabbítása csakis az egyedi ügyben érintett személyre vonatkozik, s csak olyan eljárási cselekmény váltja ki ezt a hatást, amely az eljárás előbbre

⁵ FÖLDVÁRI József: *Magyar büntetőjog általános rész*. Osiris Kiadó, Budapest, 2001, 170.; SÁGHI B.: i. m.

vitelére irányul. Pusztán adminisztrációs tevékenység erre nem alkalmas, különösen nem, ha csakis az elévülés félbeszakítására irányul. Ha nem így lenne, az elévülés alapjául szolgáló alkotmányos elv – a büntetőhatalom korlátozása és a sikertelen bűnüldözés kockázatának viselése – szenvedne sérelmet.

TÖRTÉNETI VISSZATEKINTÉS

Az elévülésre vonatkozó rendelkezések a bűnvádi eljárás megindítását kizáró okok között az első büntetőjogi kódexünkben is szabályozást nyertek. A kihágásokról szóló 1879. évi XL. törvénycikk (a továbbiakban: Kbt.) a kihágás miatti eljárás megindítására – külön törvény eltérő rendelkezése hiányában⁶ – hat hónapos, a kihágás miatti büntetés végrehajthatóságára egy éves elévülési határidőt írt elő.⁷ A Kbt. a kihágások elévülésére egyebekben a büntettekéről és vétségekről szóló 1878. évi V. törvénycikk (Csemegi-kódex) szabályait rendelte alkalmazni. Ennek alapján az elévülés kezdő időpontja a kihágás megvalósításának napja volt, amely az a nap, amikor a vádlott alaki kötelessége teljesítését elmulasztotta, vagy amelyen az lehetetlenné vált. A határidőhöz kötött teljesítés elmulasztása esetén az elévülés az utolsó nap leteltével kezdődött. Az elévülést csak a bíróság közvetlenül a tettes vagy részes ellen irányuló határozata vagy intézkedése szakította félbe, és csak azon elkövető tekintetében, akire az intézkedés vonatkozott. Ha az eljárás megindítása vagy folytatása előzetes kérdés hatósági elintézésétől függött, úgy az elévülés annak jogerős elintézéséig szünetelt.⁸

A kihágási jog megszüntetése és a szabálysértési jog bevezetése közötti időszakban az átmenetet a büntetőtörvénykönyv általános részéről szóló 1950. évi II. törvény (Bt.) és a kihágási bíróságokról és azok eljárási szabályairól szóló 1951. évi 35. tvr. jelentették, melyek a büntethetőség és a kihágás miatt kiszabott pénzfőbüntetés elévüléséről egyaránt rendelkeztek. A Bt. az elévülés büntettekre vonatkozó szabályait a kihágásokra is alkalmazni rendelte.

A kihágási jog megszüntetését követően létrejött, szabálysértésekre vonatkozó főbb anyagi jogi szabályokat a kihágás intézményének és a kihágási bíráskodásnak a megszüntetéséről szóló 1955. évi 17. tvr. rendezte, míg az eljárási szabályokat a szabálysértési ügyek intézéséről szóló 32/1955. (VI. 8.) MT rendelet tartalmazta. E jogszabályok kizárólag az elévülés határidejét határozták meg. A szabálysértés miatti eljárásnak az elkövetéstől számított hat hónapon

⁶ Az 1879. évi XXXI. törvénycikk erdei kihágásokra vonatkozó, 86. §-ban foglalt rendelkezései például az erdei kihágásokra kettő év elévülési határidőt írtak elő.

⁷ A kihágásokról szóló 1879. évi XL. törvénycikk 31. §.

⁸ ATZÉL Béla: *A kihágások könyve*. Stampfel-féle Könyvkiadóhivatal, Budapest, 1906, 16–17.

belül volt helye⁹, míg a szabálysértés miatt kiszabott pénzbírság végrehajtására a határozat jogerőre emelkedésétől számított egy éven belül kerülhetett sor.¹⁰ A szabálysértések elévülésére vonatkozó részletesebb szabályozás a szabálysértési eljárás egyes kérdéseiről szóló 1959. évi 36. tvr.-ben történt meg, amely az állapot szabálysértések és a feljelentésre indítható szabálysértési eljárás elévülésének kezdő időpontjaira vonatkozó rendelkezések mellett bevezette a büntethetőség abszolút elévülési határidejét, amelyet két évben határozott meg. Az elévülést félbeszakította az elkövető ellen tett hatósági intézkedés, melynek napján az elévülés határideje újratekintődött. A jogszabály tartalmazta azt is, hogy az előzetes kérdés miatti felfüggesztés időtartama a szabálysértés elévülésébe nem számított be.

Új szabályként jelent meg – és a későbbi szabálysértési törvényekben is megmaradt – az a rendelkezés, amely szerint, ha az elkövetéstől számított hat hónapon belül a cselekmény miatt büntetőeljárás indult, de annak megszüntetését követően az ügy a szabálysértési eljárás lefolytatására illetékes hatósághoz áttételre került, úgy az elévülés kezdőnapja az erről rendelkező határozat szabálysértési hatósághoz érkezésének napja.¹¹ E rendelkezés bevezetésére – a tvr. indokolása szerint – azért volt szükség, hogy ne kerülhessen előnyösebb helyzetbe az elkövető, ha büntetőeljárás indult a cselekménye miatt, amely később csak szabálysértésként volt értékelhető. Ha pedig a büntetőeljárás az elkövetéstől számított hat hónapon belül el sem indult, a szabálysértés az általános szabályok szerint elévül, hiszen nem lenne elfogadható, hogy a hatóságok téves minősítése miatt a szabálysértés az általános szabályoknál hosszabb idő alatt évüljön el.¹²

A szabálysértésekről szóló 1968. évi I. törvény (első szabálysértési kódex) megtartotta a büntethetőséget megszüntető, az elkövetéstől, illetve – állapot szabálysértés esetén – a jogellenes állapot megszüntetésétől számított hat hónapos, valamint a két éves – abszolút – elévülési határidőket. Az elévülés kezdő napja kísérlet esetén az utolsó „tevékenységi mozzanattól”, mulasztás esetén a kötelesség – jogkövetkezmény nélkül történő – teljesítésére nyitva álló határidő utolsó napját követő naptól volt számítandó.¹³ A kódex megtartotta az 1959. évi 36. tvr.-nek a cselekmény miatt indult büntetőeljárás megszüntetése

⁹ A kihágás intézményének és a kihágási bíráskodásnak a megszüntetéséről szóló 1955. évi 17. tvr. 15. § (1) bekezdés.

¹⁰ A szabálysértési ügyek intézéséről szóló 32/1955. (VI. 8.) MT rendelet 60. § (3) bekezdés.

¹¹ 1959. évi 36. tvr. 6. § (4) bekezdés.

¹² SÁGHI B.: i. m.

¹³ MÉSZÁROS József (szerk.): *A szabálysértési jogszabályok magyarázata*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1986, 37.

és az ügy szabálysértési hatóságához áttétele esetén alkalmazandó fent írt, a hatósághoz érkezés napjával újrakezdődő elévülésre vonatkozó rendelkezését.¹⁴ Új szabályként jelent meg, hogy olyan, a törvényben tételesen felsorolt szabálysértések esetén, amelyek elkövetése hosszabb időközökben elvégzett ellenőrzés során juthatott a feljelentésre jogosult hatóság, illetve szerv tudomására, a hat hónapos elévülési határidő kezdő napja a tudomásra jutás napja volt.¹⁵

Az elévülést az elkövető ellen foganatosított eljárás cselekmény szakította félbe. A kódex – indokolása szerint – azért az eljárás cselekmény szóhasználatát élt, mert nem kívánt félbeszakító hatályt tulajdonítani az ügyviteli jellegű intézkedéseknek. Az indokolás, illetve a törvényhez fűzött magyarázat¹⁶ érdemi intézkedésként kifejezetten megjelölte például az elkövetőnek a lakcímhivatal által adott címről való megidézését, illetve a kódex 79. §-ában szabályozott pénzügyi, vám- és devizasabálysértések felderítésére alkalmazható olyan eljárási cselekményeket, mint az elkövető vagy tanú meghallgatása, lefoglalás, helyiség-jármű-csomag és személy ellenőrzése, az elkövető feltartóztatása, illetve előállítás.

A kódex a büntetés végrehajtására a határozat jogerőre emelkedésétől számított egy éves elévülési határidőt határozott meg, amelybe nem számított bele a halasztásra, illetve a részletfizetésre engedélyezett idő. A végrehajtás iránt tett érdemi intézkedéseknek¹⁷ a végrehajtás elévülését félbeszakító hatálya volt. A félbeszakítás napján az elévülés újrakezdődött. A büntetés végrehajtásának elévülési szabályai közé is beemelésre került a két éves, abszolút elévülési határidő, mely szerint az elévülés nyugvása vagy félbeszakítása esetén sem lehetett végrehajtani a két évesnél régebbi büntetést, illetve az ilyen büntetésnek a végre nem hajtott részét.¹⁸

A második szabálysértési törvény, a szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvény (a továbbiakban: Sztv.) megtartotta elődjének az elévülésre vonatkozó több rendelkezését. A büntethetőség elévülésének általános határidejét változtatlanul hat hónapban határozta meg, amelynek kezdő napja a szabálysértési tényállás megvalósulásának napja volt, míg kísérlet esetén az a nap, amikor az ezt megvalósító cselekmény véget ért. Állapotcselekmény esetén a jogellenes állapot fennállásáig az elévülési határidő nem kezdődött el. A kötelesség teljesíté-

¹⁴ 1968. évi I. törvény 10. § (3) bekezdés.

¹⁵ 1968. évi I. törvény 11. § (1) bekezdés; MÉSZÁROS J. (szerk.): i. m. 39.

¹⁶ MÉSZÁROS J. (szerk.): i. m. 40.

¹⁷ Például az akkori végrehajtási eljárás szabályok szerinti letiltásnak, behajtás megkísérlésének vagy a pénzbírság átváltoztatásának.

¹⁸ MÉSZÁROS J. (szerk.): i. m. 68.

sének elmulasztásával megvalósult szabálysértés elévülése az azt követő napon kezdődött, amikor az eljárás alá vont a kötelességének még jogszerűen eleget tehetett volna. Az elévülésre vonatkozó szabályok változatlanok maradtak abban az esetben is, ha az elkövetéstől számított hat hónapon belül büntetőeljárás indult, de a hatóság vagy a bíróság az ügyet a szabálysértési hatósághoz áttette. A korábbi szabályozástól eltérően szabálysértés miatt az elévülést nem az eljárás alá vont személy ellen, hanem a vele szemben a szabálysértési, illetve fegyelmi hatóság, az ügyészség és a bíróság által fogatosított eljárási cselekmények szakították félbe. A törvényhez fűzött magyarázat kifejezetten az eljárás alá vont személlyel szembeni és az ügy előbbre vitelét szolgáló eljárási cselekményként jelölte meg az idézést, meghallgatást vagy a bírósági tárgyalást, míg az ügy iktatása, áttétele, illetve egyéb ügyviteli tevékenységek nem szakították meg az elévülést.¹⁹ A szabálysértési felelősségre vonás abszolút elévülési határideje változatlanul két év maradt.

A második szabálysértési kódex elődjéhez képest kifejezetten nevesítette a törvény szerint alkalmazható büntetéseket, a pénzbírságot és az elzárást, amelyek elévülését változatlanul a határozat jogerőre emelkedésétől számított egy évben határozta meg, ebbe azonban nem számított bele a halasztásra és részletfizetésre engedélyezett határidő. Az említett büntetések elévülését a végrehajtásuk iránt tett intézkedések²⁰ félbeszakították, melyek napjával az elévülés – legfeljebb a határozat jogerőre emelkedésétől számított két éves abszolút elévülési határidő elteltéig – újrakezdődött. A jogalkotó kifejezetten a pénzbírság és az elzárás elévüléséről rendelkezett, ebből adódóan az intézkedések végrehajthatóságát az elévülés ténye nem szüntette meg.²¹

AZ ELÉVÜLÉSRE VONATKOZÓ SZABÁLYOK A NÉMET JOGBAN

A történeti visszatekintés után érdemes röviden kitérni a német szabálysértési jog elévülésre vonatkozó normáira annak megállapítása céljából, hogy vajon adaptálható-e olyan rendelkezése, esetleg szabályozási megoldása, amely a len-

¹⁹ KÁROLYINÉ MÜLLER Erzsébet – KOVALIK Pál – MÉSZÁROS József – PAPP László: *Új szabálysértési jogszabályok magyarázatokkal (kommentár)*. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó, Budapest, 2002, 62.

²⁰ A szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvény végrehajtásáról szóló 11/2000. (II. 23.) BM rendelet 7. § szerint ezek különösen a letiltást elrendelő határozat kézbesítése, az adók módjára történő behajtás iránti intézkedés, közérdekű munkára vagy elzárásra átváltoztató határozat kézbesítése, illetve az elővezetés megkísérlése voltak.

²¹ KÁROLYINÉ et al.: i. m. 92.

tebb részletezésre kerülő jogalkalmazási nehézségekre megoldásként szóba jöhet. A német szabálysértési jog ugyanis a hazai szabálysértési kodifikáció számára mindig is mintaként szolgált, lássuk tehát, hogy az elévülés tekintetében milyen megoldásokat alkalmaz.

A német jogban a büntethetőség elévülési ideje az elkövetett cselekmény súlyától függően a kiszabható pénzbírság összegéhez igazodik. Az elévülési idő tizenötezer eurót meghaladó pénzbírsággal sújtható szabálysértés esetén három év, a kettőezeröttszáz és tizenötezer euró közötti pénzbírsággal sújtható szabálysértés esetén két év, ezer és kétezeröttszáz euró közötti pénzbírsággal sújtható szabálysértések esetén egy év, míg az ezer eurót meg nem haladó pénzbírsággal sújtható szabálysértések elévülési ideje hat hónap. A magyar szabálysértési jogban alkalmazott hat hónapos elévülési határidő tehát csak a legenyhébb büntetéssel sújtható szabálysértések esetén alkalmazandó. Az elévülés határideje a cselekmény befejezésével, eredményt tartalmazó tényállás esetén az eredmény bekövetkezésével, míg állapotszabálysértések²² esetén a jogellenes állapot megszűnésével kezdődik.²³

Nyugszik az elévülés, amíg a cselekmény üldözése törvény szerint nem kezdhető meg vagy nem folytatható. Nem alkalmazható e szabály azonban arra az esetre, ha a cselekmény azért nem üldözhető, mert a feljelentés vagy magánindítvány hiányzik. Amennyiben a bíróság az elévülési határidő lejárta előtt elsőfokú ítéletet vagy főtárgyalás nélküli ítéletet hoz, úgy az eljárás jogerős befejezéséig az elévülés nem következik be.²⁴

A német szabálysértési törvény (*Gesetz über Ordnungswidrigkeiten*, a továbbiakban: OWiG) az elévülést megszakító eljárási cselekményeket tizenöt pontban tételesen felsorolja. Elévülést megszakító hatálya van

1. az érintett első kihallgatásának, a vele szemben megindult nyomozási eljárásról szóló értesítésnek, vagy a kihallgatás iránti intézkedésnek, illetve az arról szóló értesítésnek;
2. az érintett vagy tanú minden bírói kihallgatásának, vagy a kihallgatás iránti intézkedésnek;
3. a szakértő hatóság vagy bíró által történő kirendelésének, ha ezt megelőzően az érintettet kihallgatták vagy az eljárás megindításáról értesítették;
4. a lefoglalás vagy kutatás hatóság által történő elrendelésének, illetve az ezeket jóváhagyó bírói határozatoknak;

²² Thieß, Uwe: *Ordnungswidrigkeitenrecht*. Hermann Luchterhand Verlag GmbH, Neuwied, Kriftel, 2002, 10.

²³ Gesetz über Ordnungswidrigkeiten (OWiG) 31. § (1)–(3) bekezdés.

²⁴ OWiG 32. § (1)–(2) bekezdés.

5. az eljárásnak az érintett távolléte miatt a hatóság vagy a bíró általi ideiglenes felfüggesztésének és minden hatósági vagy bírói intézkedésnek, amely az eljárás ideiglenes felfüggesztését követően az érintett tartózkodási helyének megállapítására vagy a bizonyítékok biztosítására irányul;
6. minden külföldi nyomozási cselekmény iránti hatósági vagy bírói megkeresésnek;
7. a nyomozás befejezése előtt az eljáró hatóság által más hatóság megkeresésének;
8. az ügyész által az ügy – OWiG 43. § szerinti²⁵ – közigazgatási hatóságnak történő átadásának;
9. a bíróságoló határozat két héten belül történő kézbesítése esetén a határozat kibocsátásának, ennek hiányában a határozat kézbesítésének;
10. a közigazgatási hatóság által az ügy iratainak az ügyészségen keresztül a bírósághoz történő megküldésének, vagy a helyi bíróság által az ügynek a tényállás felderítetlensége miatti visszautalásának a közigazgatási hatósághoz a 69. § (3) bekezdés 1. és (5) bekezdés 1–2. mondatai szerint;
11. a főtárgyalás kitűzésének;
12. a főtárgyalás nélküli döntéshozatal lehetőségéről szóló tájékoztatásnak a 72. § (1) bekezdés 2. mondata szerint;²⁶
13. panasz előterjesztésének;
14. a főeljárás megindításának;
15. a büntetőparancsnak vagy az ítéletnek megfelelő más határozatnak.

A jogi személyekkel vagy személyegyesülésekkel szembeni mellékkövetkezmények alkalmazására vagy pénzbírság kiszabására irányuló önálló eljárás esetén az elévülést az 1. pontban foglalt eljárási cselekmények szakítják meg.

Írásbeli végzés vagy határozat esetén az elévülés a meghozatal időpontjában megszakad. Ha az irat nem kerül az ügymenetbe közvetlenül a kiadmányozását követően, úgy az az időpont az irányadó, amikor az ügymenetbe ténylegesen bekerült.

²⁵ Az OWiG 42–43. §-ai szerint az ügyészség a szabálysértési ügyet megszüntetheti vagy átveheti a közigazgatási hatóságtól, ha a szabálysértéssel összefüggő cselekmény miatt büntetőeljárás van folyamatban. Ha az ügyészség nem veszi át az ügyet, de vannak arra utaló körülmények, hogy a bűncselekményt szabálysértésként lehet üldözni, úgy az eljárást a közigazgatási hatóságnak átadja.

²⁶ Az OWiG 72. § (1) bekezdése szerint, ha a bíróság nem tartja szükségesnek a tárgyalás lefolytatását, végzéssel dönthet, ha az érintett személy és az ügyész nem ellenzi ezt az eljárást. A bíróság előzetesen tájékoztatja őket az eljárás lehetőségéről és a kifogásról, és az értesítés kézbesítésétől számított két héten belül lehetőséget biztosít számukra az észrevételek megtételére.

Az elévülés minden megszakadása után újrakezdődik. Az OWiG a büntethetőség abszolút elévülési határidejét a cselekmény befejezésétől számított, a büntethetőség elévülésére meghatározott idő kétszeresének megfelelő időben, de legalább két évben határozza meg. Amennyiben valakit a bíróság előtt folyamatban lévő eljárásban olyan bűncselekmény elkövetésével vádolnak, amely egyidejűen bűncselekménynek és szabálysértésnek is minősül, úgy az elévülés határideje a bűncselekmény elévülési idejéhez igazodik.

Az elévülés megszakadása csak azzal a személlyel szemben következik be, aki a cselekményt elkövette. Az elévülés megszakadása az 1–7., 11. és 13–15. pontokban foglalt esetekben akkor is bekövetkezik, ha a cselekmény bűncselekménynek minősül.²⁷

Az OWiG a magyar joghoz hasonlóan külön rendelkezik a büntetés végrehajthatóságának elévüléséről. A jogerősen kiszabott pénzbírság az elévülés határidejének lejártát követően többé nem hajtható végre. A törvény a büntetés végrehajthatóságának elévülési idejét szintén súly szerint, a kiszabott pénzbírság mértékéhez képest határozza meg. Ennek megfelelően az ezer eurót meg nem haladó pénzbírság végrehajthatósága három év, míg az ezer eurónál magasabb összegű pénzbírság végrehajthatósága öt év. A pénzbírság végrehajthatóságának elévülési határideje a határozat jogerőre emelkedésével kezdődik. Az elévülési idő mindaddig szünetel, amíg a törvény szerint a végrehajtás nem kezdhető meg vagy nem folytatható, a végrehajtást felfüggesztették, vagy a pénzbírságra fizetési könnyítést adtak. A pénzbírság végrehajthatósága elévülési idejének fent írt rendelkezései a pénz megfizetésére irányuló mellékkövetkezményekre is megfelelően alkalmazandók. Ha ilyen mellékkövetkezmény pénzbírság kiszabása mellett kerül alkalmazásra, úgy az egyik jogkövetkezmény végrehajthatósága nem évül el a másik jogkövetkezmény végrehajthatóságáig.²⁸

AZ ELÉVÜLÉSRE VONATKOZÓ SZABÁLYOK A HATÁLYOS HAZAI JOGBAN

A hatályos Szabs. tv. a szabálysértés büntethetőségének a korábbi, Sztv.-ben meghatározott elévülési határidején nem változtatott. Szabálysértési felelősségre vonásra tehát a cselekmény elkövetésétől számított hat hónapon belül van lehetőség, míg az abszolút elévülési határidő továbbra is két év maradt. A jogalkotó az elévülés határidejének kezdő napjára vonatkozó szabályokat lénye-

²⁷ OWiG 33. § (1)–(4) bekezdés.

²⁸ OWiG 34. § (1)–(5) bekezdés.

gében megtartotta, a tiszta mulasztásos cselekményre vonatkozó rendelkezés azonban némileg módosult. Az Sztv. szerint az elévülés a köteleesség teljesítésére nyitva álló határidőt követő napon kezdődött, míg a hatályos törvény alapján az elévülés mindaddig nem kezdődik el, míg a jogellenes állapot fennáll, illetve a köteleesség jogszerűen teljesíthető lett volna. A Szabs. tv. megtartotta a szabálysértési jogban 1959 óta meglévő azon szabályt, amely szerint, ha az elkövetéstől számított hat hónapon belül büntetőeljárás indul és a büntetőügyben eljáró hatóság, ügyészség vagy a bíróság az ügyet a szabálysértési hatósághoz átteszi, az elévülés az erről rendelkező határozat érkezésével újrakezdődik. A hatályos törvény az Sztv.-ben foglalt ezen szabályozást pontosította azzal, hogy a büntetőügyben eljáró szerveket kifejezetten nevesíti, emellett az elévülés nemcsak az ügy szabálysértési hatósághoz, hanem értelemszerűen a szabálysértés miatt eljáró bírósághoz történő érkezésével is újrakezdődik. A Szabs. tv. elévülés félbeszakítására vonatkozó szabályai a törvény 2012-es hatálybalépésekor lényegében megegyeztek az Sztv. korábbi rendelkezéseivel. Változást a 2016. január 1. napjával hatályba lépett módosítás²⁹ hozott, amelyet követően már nem a szabálysértési hatóság a fegyelmi jogkör gyakorlója az ügyészség és a bíróság által az eljárás alá vont személlyel szemben, hanem az *ellené* foganatosított eljárási cselekmények bírnak elévülést megszakító hatállyal. A Szabs. tv. módosításához fűzött indokolás szerint a korábbi szabályozás indokolatlanul leszűkítette az eljáró hatóságok mozgásterét az elévülést félbeszakító cselekmények tekintetében. A büntetőjogi szóhasználat átvételével a nem közvetlenül az eljárás alá vont személy ellen végzett eljárási cselekmények is kiváltják az elévülést félbeszakító joghatást. Az említett módosítással megváltoztatott korábbi szabályozás a gyakorlatban azt jelentette, hogy az ismeretlen elkövető kilétének megállapítása érdekében – tehát az elkövető kilétének megállapításáig és vele szemben érdemi eljárási cselekmény foganatosításáig – végzett eljárási cselekmények nem szakították félbe az elévülést, amellyel számos esetben az ügy érdemi előbbre vitelét szolgáló intézkedések maradtak figyelmen kívül az elévülés félbeszakadása szempontjából.

Gyakorlati jelentősége miatt érdemel említést, hogy az elévülés olyan anyagi jogi természetű jogintézmény, amely a jogszabályban meghatározott idő elteltével az elkövető büntethetőségét a törvény erejénél fogva megszünteti. Az elévülési idő tehát az eljárási szabályoktól függetlenül folyik, és az elévülési

²⁹ A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény, valamint ezzel összefüggésben egyes további törvények módosításáról szóló 2015. évi CCII. törvény.

határidő leteltével a büntethetőségi akadály a kezdőnapnak megfelelő napon beáll, függetlenül attól, hogy ez a nap munkanapra vagy ünnep-, illetve munkaszüneti napra esik-e.³⁰

A Szabs. tv. a második szabálysértési kódex (Sztv.) büntetés végrehajthatósága elévülésére vonatkozó szabályait lényegében megtartotta azzal az eltéréssel, hogy az alaphatározat jogerőre emelkedéstől számított egy év elteltével a pénzbírság, helyszíni bírság és közérdekű munka helyébe lépő elzárás végrehajtásának sincs helye, továbbá, hogy a végrehajthatóság elévülésére vonatkozó rendelkezések az önálló büntetesként bevezetett közérdekű munkára, illetve a helyszíni bírság végrehajtása elévülési idejének számítására is alkalmazandók. A határozat jogerőre emelkedését követő két év elteltével a végrehajtás nem folytatható.

A kihágási és szabálysértési jogban rögzített elévülésre vonatkozó szabályok mindig is büntetőjogi alapokon nyugodtak, ezért ezen a helyen érdemes az elévülésre vonatkozó hatályos büntetőjogi normákat – a teljesség igénye nélkül – ismertetni.

Ennek alapján a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) az elévülés szempontjából a bűncselekményeket – a szabálysértési szabályozástól eltérően – két csoportra osztja. Egyes cselekmények meghatározott idő elteltével elévülnek, míg más büntettek esetében az elkövető élete végéig felelősségre vonható marad. Az elévülő bűncselekmények elévülési határidejét a Btk. 26. § (1) és (3) bekezdései, valamint a fiatalkorú elkövetőkre vonatkozóan a Btk. 109. § (4) bekezdése szabályozza. Az elévülő bűncselekmények esetében a büntethetőség az elkövetett bűncselekményre előírt szabadságvesztés-büntetés felső határának megfelelő idő elteltével szűnik meg, elzárással büntetendő vagy öt évet el nem érő szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény esetén az elévülési idő öt év. A hatályos Btk. – a Szabs. tv.-vel ellentétben – nem ismeri az abszolút elévülési határidőt. A fiatalkorúakra az elévülés tekintetében is speciális rendelkezések vonatkoznak, mivel a Btk. 109. § (4) bekezdése szerint az ő esetükben az elévülés határideje a Btk. 109. § (2) és (3) bekezdéseiben írt, a fiatalkorú elkövető életkorához igazodó büntetési tétel felső határának megfelelő idő. Az elévülést a bíróságnak, az ügyésznek, a nyomozó hatóságnak, illetve nemzetközi vonatkozású ügyekben az igazságügyért felelős miniszternek vagy a külföldi hatóságnak az elkövető ellen a bűncselekmény miatt foganatosított büntetőeljárás cselekménye szakítja félbe. Ennél részletesebb, pontosabb útmutatást a Btk. sem ad, az elévülést félbeszakító eljárási cselekmények értelmezését, tartalommal kitöltését a jogalkotó – a szabálysér-

³⁰ BH 2010.204.

tési törvényhez hasonlóan – a jogalkalmazásra bízva.³¹ A Btk. is meghatározza az elévülés kezdő napját és az elévülés határidejébe be nem számítandó időtartamokat.

A büntetőjogi elévülés szabályaihoz kapcsolódóan szükséges megjegyezni, hogy ugyan a Btk. elévülésre vonatkozó, de különösen az elévülést félbeszakító eljárási cselekményeket szabályozó normái a Szabs. tv.-hez képest nem sokkal részletezőbbek, mégis az elévülési határidők hosszabb tartamára, illetve a nyomozás vizsgálati szakaszában történő ügyészi irányítás rendszerességére tekintettel az elévülés bekövetkezésére jóval ritkábban kerül sor a büntetőeljárás nyomozati szakaszában, mint a szabálysértési eljárásban.

A büntetés és intézkedés elévülésére vonatkozó szabályokat a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (a továbbiakban: Bv. tv.) rendezi. A jogalkotó a büntetés és intézkedés elévülésének határideje tekintetében is elévülő és el nem évülő bűncselekményekről rendelkezik. Az előbbiek elévülési határideje a kiszabott szabadságvesztés időtartamához igazodik, az öt évet el nem érő tartamú szabadságvesztés, illetve a Bv. tv. 28. § (2) bekezdésében meghatározott büntetések pedig öt év elteltével évülnek el. A jogszabályhely (3) bekezdésében meghatározott büntetések és mellékbüntetés elévülési ideje azok tartamától függően öt, illetve tíz év. A Bv. tv. – többek között – előírja, hogy a büntetés és az intézkedés elévülésének határideje a büntetést kiszabó, vagy az intézkedést elrendelő ügydöntő határozat jogerőre emelkedésének napjával, ha a szabadságvesztés végrehajtását felfüggesztik, a próbaidő leteltének a napjával kezdődik. Az elévülést az elítélt ellen a büntetés vagy az intézkedés végrehajtása végett tett minden olyan hatósági intézkedés félbeszakítja, amelyet a büntetés végrehajtásának előbbre vitele érdekében foganatosítottak. A félbeszakítás napjával az elévülés ismét elkezdődik.

Ezen a helyen érdemes felhívni a figyelmet a Kúria szabálysértések érték-egybefoglalásáról szóló 87/2010. BK véleményére és EBH2017. B.6. számú határozatára is, amely a Szabs. tv. 177. § (6) bekezdésében szabályozott érték-egybefoglalás vonatkozásában rögzítette, hogy a szabálysértések érték-egybefoglalás folytán bűncselekménnyé minősülése szempontjából kizárólag olyan szabálysértések kerülhetnek szóba, amelyeknek – mint szabálysértéseknek – a büntetési eljárás elévülés folytán nem szűnt meg. Azokat a szabálysértéseket, amelyek a Szabs. tv. 6. §-ában foglalt rendelkezések értelmében már elévültek, s ezért a felelősségre vonásnak nincs helye, az érték-egybefoglalás szempontjából figyelmen kívül kell hagyni.

³¹ HORVÁTH E.: i. m.

ANOMÁLIÁK AZ ELVÜLÉSRE VONATKOZÓ SZABÁLYSÉRTÉSI NORMÁK ALKALMAZÁSÁBAN ÜGYÉSZI SZEMMEL

Bevezető soraimban utaltam arra, hogy a szabálysértések büntethetőségének és a szabálysértési büntetések elévülésére vonatkozó – látszólag egyértelmű – szabályok alkalmazása a gyakorlatban korántsem zökkenőmentes. A történeti visszatekintés és a német szabályozás vázlatos bemutatása után vizsgáljunk meg néhány olyan, az ügyészi jogalkalmazás során előfordult esetet, amikor az elévülésre vonatkozó, evidensnek tűnő normák a gyakorlatban mégsem a megfelelőképpen érvényesültek.

A KÉZBESÍTÉS, MINT ELÉVÜLÉST MEGSZAKÍTÓ ELJÁRÁSI CSELEKMÉNY EGYES ANOMÁLIÁI

1. A jogalkalmazói gyakorlat szerint a szabálysértési hatóság hivatalos iratának (pl. írásbeli tanúvallomásra felhívás, idézés, ügydöntő határozat) kézbesítéséhez nem fűződhet elévülést megszakító joghatás olyan esetekben, amikor a szabálysértési hatóság az iratát téves címre, vagy a büntetés-végrehajtási intézetben fogva tartott személy lakcímére rendelte kézbesíteni. A szabálysértési hatóság a konkrét esetek kisebb részében pontatlanság okán, nagyobb részében az eljárási cselekménnyel érintett személy tényleges lakó- vagy tartózkodási helyére vonatkozó egyértelmű adatok (lakcímellenőrzés vagy a büntetés-végrehajtási intézet nyilvántartási adatai) rendelkezésére állása ellenére határozta meg tévesen a kézbesítés helyét. Esélye sem lehetett tehát az eljárási cselekménnyel érintetteknek arra, hogy értesüljenek azon iratokról, amelyeknek a hatóság vélelmezett kézbesítés alapján tulajdonított – tévesen – elévülést megszakító joghatást. Nem árt ezen a helyen utalni az Alkotmánybíróság 3306/2020. (VII. 24.) határozatára, amelyben elvi éllel rögzítette, hogy a bírósági és hatósági döntések kézbesítésének az az elsődleges célja, hogy az, akire a határozat rendelkezést tartalmaz, akinek a jogi helyzetét a végzés érinti, továbbá ettől függetlenül az adott eljárás (processzuális) résztvevője, értesüljön a rá nézve jelentős eljárási cselekményekről és a jogi helyzetére kiható döntésekről annak érdekében, hogy eljárási jogait gyakorolni, kötelezettségeit (határidőben) teljesíteni tudja. Annak érdekében, hogy a döntés közlése mint a tisztességes eljáráshoz való jog egyik lényeges eleme alkotmányjogi értelemben biztosított legyen, az szükséges, hogy a közlés olyan formában történjen, amely az érintett számára tényleges értesülést tesz lehetővé. A kézbesítés szabályszerűsége – ahogyan arra a testület a 35/2015. (XII. 16.) számú határozatában is rámutatott – előfeltétele annak, hogy a további eljárási cselekmények, a kézbesítéshez fűződő jogkövetkezmények hatályosak legyenek.

2. Itt érdemes megjegyezni, hogy a jogalkalmazást jelentősen megkönnyítette a Szabs. tv. kézbesítésre vonatkozó szabályainak 2023. január 1. napjával történt módosítása³², amely lényegében a „kézbesítési vélelem kibővítésével” a címzett felelősségi körébe utalja, ha nem gondoskodik a hivatalos iratok értesítési címen, tényleges tartózkodási helyen, illetve lakcímen történő kézbesíthetőségének biztosításáról. A módosítás következtében a Szabs. tv.-be iktatott 89. § (3) bekezdés c) pontja szerint a címzett értesítési címéről, tényleges tartózkodási helyéről és lakcíméről „a cím nem azonosítható”, „címzett ismeretlen”, „elköltözött” vagy „kézbesítés akadályozott” jelzéssel visszaérkezett küldeményeket kézbesítettnek kell tekinteni.

E módosítás vonatkozásában felmerülhet a kérdés, hogy lehet-e a Szabs. tv. kézbesítésre vonatkozó szabályainak szigorú betartásával az alapeljárásban szabályszerűen kézbesítettnek tekinthető irat kézbesítésének elévülést megszakító joghatást tulajdonítani – és adott esetben a meghallgatásra történő elővezetést jóváhagyni – akkor, ha az eljárás során utóbb elvégzett rendőri lakcímmellenőrzés keretében megállapítható, hogy az értesítési címen lévő ingatlan évek óta leégett, lakatlan, ezért abban a címzett nyilvánvalóan nem tartózkodik ténylegesen.

Szintén adódhat a kérdés, hogy a közlekedési szabálysértést elkövető kilitének megállapítása céljából tanúként meghallgatni kívánt járműtulajdonos által a szabálysértési hatósággal közölt lakcímről a „cím nem azonosítható” jelzéssel visszaérkezett idézésnek lehet-e elévülést megszakító hatása akkor, ha utóbb megállapítást nyert, hogy a hatósággal közölt cím hiányos, mivel a tanú a kézbesítési címének megadásakor nem jelölte meg, hogy a soklakásos háztömb több lépcsőháza közül melyik a kézbesítési címe.

A kézbesítésre vonatkozó szabályok említett módosítását az Alkotmánybíróság is vizsgálta a 3458/2023. (XI. 7.) számú határozatában, amelyben a fenti rendelkezés alaptörvény-ellenességének megállapítására irányuló bírói kezdeményezést elutasította. Az Alkotmánybíróság a kezdeményezésnek a tisztességes eljárásra vonatkozó részét illetően rámutatott a bírósági és hatósági döntésről való tudomásszerzés mint a tisztességes eljárás alapeleme, valamint az igazságszolgáltatás, illetve a közigazgatás hatékony működésének biztosítása egyensúlyának szükségességére. Kiemelte, hogy a hivatalos iratról történő tudomásszerzésnek nem kell bekövetkeznie, *de minden kétséget kizáróan fenn kell állnia a lehetőségének*. A testület álláspontja szerint a Szabs. tv. garanciális szabályainak összessége – így a kézbesítési vélelem megdöntése, a bírói szakban

³² Egyes büntetőjogi tárgyú és ehhez kapcsolódóan egyéb törvények módosításáról szóló 2022. évi LX. törvény 33. §.

történő tárgyalás tartása, perújítás, illetve az önkéntes teljesítés végrehajtási eljárást megszüntető hatása – a távollevő ügyfél jogainak érvényesülését kellően biztosítják és a személyi szabadság korlátozását kizárják akkor is, ha a címzett önhibáján kívül nem szerzett tudomást a bírói vagy hatósági határozatról. Az Alkotmánybíróság érvelésének részletes vizsgálatára ezen a helyen nincs lehetőségem, azonban megjegyzendő, hogy az említett garanciális elemek – ahogyan erre a testület maga is kitért – a határidőhöz és az érintett tudomásszerzéséhez kötöttek. Az önkéntes teljesítés pedig ugyan a végrehajtási eljárás további folytatását és a személyes szabadság korlátozását valóban kizárja, azonban álláspontom szerint egy esetleges törvénysértő határozat önkéntes teljesítése nem szolgálhat érvként a tisztességes eljárás követelményének érvényesülésére.

A kezdeményezés jogorvoslathoz való jogot érintő részét illetően a testület azzal érvelt, hogy az egyes eljárási garanciák összessége, különösen pedig az elzárásra átváltoztatás során a bíróság alap- és végrehajtási eljárásra kiterjedő felülvizsgálati és szükség esetén kasszációs joga biztosítja a jogorvoslathoz való jog teljes körű érvényesülését. E vonatkozásban megjegyzendő, hogy a határozatban említett garanciális jogok – meghallgatás, illetve tárgyalás tartása iránti kérelem joga – gyakorlása szintén az elkövető tudomásszerzését előfeltételezik, de érdemes felhívni a figyelmet arra a nem egyedi jelenségre is, hogy a bíróságok alapeljárásra kiterjedő felülvizsgálati jogának szűrőjén „átcsúszott” ügyekben a törvénysértés észlelésére sokszor már az ügyész által kerül sor, az elővezetés iratainak áttanulmányozása során.

Az Alkotmánybíróság e határozatában a Szabs. tv. fenti módosítását ugyan nem az elévülés szempontjából vizsgálta, a gyakorlatban azonban előfordul, hogy az alapeljárásban bekövetkezett törvénysértés bírói, illetve az imént említett ügyészi észlelése és az alaphatározat bíróság általi hatályon kívül helyezése esetén – a cselekmény elkövetésétől számított hat hónapos elévülési határidő elteltére tekintettel – a szabálysértési eljárás lefolytatására már nem kerülhet sor.

Erre szolgálhat például az az ügy, amelyben a szabálysértési pénzbírság végrehajtása során a bíróság elzárásra átváltoztatást mellőző és az alaphatározatot hatályon kívül helyező végzésének meghozatalát követően a szabálysértési hatóság a tovább folytatott eljárása során nem vette figyelembe azt, hogy a hatályon kívül helyező végzés következtében az alaphatározat jogereje megszűnik, és úgy kell tekinteni, hogy a végrehajtási eljárásra nem is került sor, ezért az alapeljárás megszakítás nélkül folytatódott. A tovább folytatott eljárás során a hatóság az elkövető felelősségét megállapította, és ezen határozatát – mivel időközben kiderült, hogy az eljárás alá vont a bejelentett lakcímén ténylegesen nem lakik, hanem hajléktalan életmódot folytat – hirdetményi úton az elévülési határidő lejárta után kézbesítette. Ezt a

tényt sem a hatóság, sem a pénzbírság elzárásra átváltoztatása során eljáró bíróság nem észlelte, ezért az ügyben perújítási kérelem előterjesztése vált indokolttá.

Ezzel éppen ellentétesen járt el a szabálysértési hatóság abban az ügyben, amelyben a bíróság elzárásra átváltoztatást mellőző és az alaphatározatot hatályon kívül helyező végzésének meghozatalát követően annak ellenére nem folytatta a szabálysértési eljárást, hogy a bíróság végzése az elévülési határidő elteltét megelőző több mint egy hónappal érkezett. A szabálysértési hatóság eljárási cselekményt nem végzett, majd az eljárást elévülés beálltára tekintettel megszüntette.

3. A sértett gyalogátkelőhelyen történt elütésével megvalósított közlekedési szabálysértés – abszolút, két éves – elévülésének okát állapította meg tévesen a szabálysértési hatóság abban az ügyben, amelynek elhúzódására azért került sor, mivel a sértetti sérülések – nyolc napon belüli vagy túli – gyógytartamát az elsődleges orvosi vizsgálatok, majd a szabálysértési eljárásban, illetve ezt követően a büntetőeljárás keretében kirendelt orvosszakértő eltérően állapította meg. Az ügyben végül a szabálysértési hatóság marasztaló határozatának meghozatalára egy héttel a két éves abszolút elévülési határidő letelte előtt került sor. A belga elkövető részére a határozat nemzetközi, ajánlott, tértivevényes küldeményben került megküldésre, azonban a küldemény – a külföldi postai szolgáltató általi, a két éves elévülési határidő leteltét követően történt letétbe helyezése után – „nem kereste” jelzéssel érkezett vissza a hatósághoz. A szabálysértési hatóság az eljárást a két éves abszolút elévülési határidő lejárta után hat hónappal azért szüntette meg, mert álláspontja szerint a külföldi tértivevény alapján a kézbesítési vélelem beállta nem volt megállapítható és az ismételt kézbesítésre elévülési határidőn belül nem volt lehetőség. E határozat ellen előterjesztett panasz – mely szerint a határozat szabályszerűen kézbesítésre került – elbírálása során az ügyészség megállapította, hogy a határozat letétbe helyezésének időpontja miatt a két éves elévülési határidőn belül a kézbesítésre biztosan nem került sor, ezért a felelősségre vonásra az abszolút elévülési határidő letelte után került sor akkor is, ha a kézbesítés egyébként szabályszerű volt.

A személyi sérüléssel járó közlekedési baleset okozása miatt induló szabálysértési eljárások a sértett sérülései gyógytartama megállapításának elhúzódása miatt gyakran hosszú, a két éves abszolút elévülési határidő leteltéhez közelítő időt vesznek igénybe. Álláspontom szerint jogos igény fűződik az ilyen cselekmények helyes – bűncselekményi vagy szabálysértési – minősítéséhez, illetve a büntető vagy szabálysértési felelősség tisztázásához. Felmerülhet ezért az ilyen típusú ügyekben – a német szabályozáshoz részben hasonlóan – az abszolút elévülési határidő hosszabb tartamban, vagy az ügyben felmerülő bűncselekmény elévülési idejéhez kötötten történő törvényi meghatározása.

4. Az egyes eljárási cselekmények iratainak kézbesítéséhez fűződő, elévülést megszakító joghatás kérdésköréhez kapcsolódnak a szabálysértési hatóságok gyakorlatában – a hatóságok leterheltségére is visszavezethető – azon esetek, amikor az egyes elévülést megszakító, joghatást célzó eljárási cselekmények foganatosítására négy-öt hónapos időkülönbséggel kerül sor. Ha az ilyen eljárási cselekmény iratának kézbesítése valamely – például a fentebb ismertetett – okból nem minősül szabályszerűnek, úgy az elévülés könnyen bekövetkezhet. A hat hónapos elévülési határidő félbeszakadására és a bizonyítási eljárás eredményes lefolytatására – nem alkalomszerűen végzett eljárási cselekményekkel, hanem – csak az időszerűség szem előtt tartásával, folyamatos eljárási cselekmények foganatosításával lehet esélye a szabálysértési hatóságnak.

A SÉRTETT VAGY A FELJELENTŐ SZERV MULASZTÁSBÓL BEKÖVETKEZETT ELÉVÜLÉS NÉHÁNY ESETE

1. Büntetőfeljelentés alapján a nyomozó hatóság előtt indult, majd a büntetőeljárás megszüntetését követően a szabálysértési hatósághoz áttett egyik ügyben a hatóság nem észlelte, hogy a sértett a cselekmény elkövetését követő hat hónap elteltével tette meg feljelentését, amelynek érdemi vizsgálatára a szabálysértési eljárásban nem kerülhetett volna sor. A szabálysértési hatóság észlelésének hiányában az említett ügyben az elévülés bekövetkezésének megállapítása a bizonyítási eljárás lefolytatását követően meghozott eljárást megszüntető határozat elleni panasz ügyészi elbírálásakor történhetett meg.

2. Nem észlelte a szabálysértési hatóság az elévülés beálltát abban a tulajdon elleni szabálysértés elkövetése miatt indult ügyben sem, amelyben a nyugdíjfolyósító igazgatóság – még a szabálysértési feljelentés megtétele előtt – az elhunyt személy nyugellátását jogosulatlanul felvevő személy kilétének megállapítása és a nyugellátás visszafizetése érdekében több intézkedést tett. Ezek eredménytelenségét követően, de már az ellátás kifizetését követő hat hónap elteltével döntött a nyugdíjfolyósító igazgatóság az ismeretlen elkövető elleni feljelentés megtételéről. A szabálysértési hatóság a feljelentés megtételekor már elévült cselekmény miatti ügyben nem indíthatott volna eljárást, a nyugellátást feltehetően felvevő személyt nem idézhette volna meghallgatás céljából és annak eredménytelenségét követően elővezetése iránt sem intézkedhetett volna.

3. Az eddigi esetektől eltért az a közlekedési szabálysértés elkövetése miatt indult ügy, amelyben a szabálysértési hatóság az elkövető kilétének megállapítása érdekében foganatosított eljárási cselekményei olyan adatok megszerzésére irányultak, amelyek már a feljelentés adataiból is megállapíthatók voltak. Az indokolatlanul elhúzódott eljárás során a szabálysértési hatóság a közlekedési szabálysértés

elkövetőjén kívüli személy által megvalósított közlekedési igazgatási szabálysértés (gépjármű tulajdonosváltása bejelentésének elmulasztása) elkövetését olyan időben észlelte, amikor a cselekmény miatti felelősségre vonásra elévülés okából már nem kerülhetett sor.

Lényeges hangsúlyozni, hogy a hatályos szabályozás szerint a feljelentés megtétele abban az esetben szakítja félbe az elévülést, ha azt a Szabs. tv. 6. § (5) bekezdésében megjelölt hatóságok valamelyike teszi meg. A Szabs. tv. e szakaszában meg nem jelölt hatóság vagy a sértett által tett feljelentéshez elévülést megszakító joghatás nem fűződik.³³ Az említett ügyekben, de több hasonló, főként közlekedési, illetve tulajdon elleni szabálysértés elkövetésekor nem ritkán előfordul, hogy a helyszínen intézkedő, majd további adatgyűjtést végző rendőri szerv vagy a közigazgatási hatósági ügyben észlelt szabálysértés esetén a közigazgatási szerv olyan eljárási cselekményeket foganatosít, amelyek hosszabb időt vehetnek igénybe és amelyeknek elévülést megszakító joghatásuk lenne, ha azokat a Szabs. tv. 6. § (5) bekezdésében felsorolt szervek foganatosítanák. Felmerülhet ezért az említett rendelkezés oly módon történő módosítása, hogy az említett szervek által foganatosított érdemi, az ügy előbbre vitelét szolgáló eljárási cselekmények elévülést félbeszakító joghatásúak legyenek.

AMIKOR A SZABÁLYOZÁS MÉGSEM EVIDENS...

1. A szabálysértési hatóság nem észlelte az elévülési határidő elteltét abban a tulajdon elleni szabálysértési ügyben, amelyben a sértett pénztárcáját a vasúti szerelvényen utazás közben tulajdonította el ismeretlen elkövető. A sértett a feltételezett elkövetőt cselekménye miatt kérdőre vonta, róla fényképfelvételt készített. A szabálysértési hatóság ugyanis tévesen tulajdonított elévülést megszakító joghatást egyrészt az elsődleges rendőri adatgyűjtés eredményét tartalmazó iratok szabálysértési hatósághoz történő megküldésének, illetve érkezésének, mivel azok nem a törvényben megjelölt szervektől származtak, másrészt az eljárást az elkövető ismeretlen kiléte okából megszüntető határozat sértett részére történt kézbesítésének, mivel az nem az eljárás alá vont személy ellen irányult. Erre tekintettel a sértett által készített fényképfelvétel alapján a feltételezett elkövető kilétének utólagos, az elkövetéstől számított hat hónap eltelével történt megállapítását követően ügyészi felhívásnak és az eljárás folytatásának sem lehetett helye.

2. A szabálysértési hatóság tévesen állapította meg az elévülés bekövetkezését és nem foganatosított további eljárási cselekményt abban az ügyben, amelyben nem tulajdonított elévülést megszakító joghatást annak, hogy a közlekedési szabálysértés elkövetője kilétének megállapítása érdekében telefonon felvette a kapcsolatot a

³³ SÁGHI B.: i. m.

járműtulajdonossal, akivel kézbesítési címének közlése, illetve a továbbiakban szükséges eljárási cselekmények foganatosításáról eredményesen egyeztetett.

3. A csalással elkövetett tulajdon elleni szabálysértési ügyben a lefolytatott bizonyítás alapján a hatóság megállapította, hogy a feljelentésben megjelölt több személy egyike követte el a szabálysértési eljárás alapját képező családi cselekményt, akivel szemben – a cselekmény elkövetését követő nyolc hónap után, több elévülést megszakító eljárási cselekmény foganatosítását követően – a szabálysértési eljárást a további vagyon elleni cselekményei miatt felmerülő bűncselekmény gyanújára tekintettel megszüntette és az ügyet a nyomozó hatósághoz áttette. Ezt követően a szabálysértési hatóság a feljelentésben szereplő másik személyt is ugyanazon cselekmény elkövetése miatt eljárás alá vont személyként idézte, majd elővezetése iránt intézkedett anélkül, hogy ellene az elévülési határidőn belül eljárási cselekményt foganatosított volna.

4. Másik ügyben a közlekedési balesetet okozó és a helyszínt elhagyó ismeretlen személy kilétének megállapítására a segítségnyújtás elmulasztásának bűntette miatt indult büntetőeljárás keretében került sor. A büntetőeljárás – bűncselekmény hiányában történt – megszüntetését és az ügy szabálysértési hatósághoz történt áttételét követően a közlekedési baleset okozása vonatkozásában a szabálysértési hatóság marasztaló határozatot hozott. A büntetőeljárás során azonban megállapítást nyert, hogy a balesetet okozó személy vezetői engedéllyel nem rendelkezett, ezért a szabálysértési hatóság az iratokat az engedély nélküli vezetés szabálysértés miatti előkészítő eljárásra hatáskörrel rendelkező szervhez továbbította. A szabálysértési előkészítő eljárást folytató hatóság azonban nem észlelte, hogy az engedély nélküli vezetés szabálysértés miatt elévülési határidőn belül elvülést félbeszakító eljárási cselekmény foganatosítására nem került sor, ezért e szabálysértés vonatkozásában bekövetkezett elévülésre tekintettel az előkészítő eljárás lefolytatásának sem lett volna helye.

Ezen eset vonatkozásában kiemelendő, hogy a szabálysértés elévülését azok az ügy előbbre vitelét célzó érdemi eljárási cselekmények szakítják meg, amelyek ténybeli alapja azonos a szabálysértési eljárás alapjául szolgáló cselekmény ténybeli alapjával, vagy másképpen az eljárási cselekmények és az eljárásra okot adó cselekmények között az alapvető jellemző tekintetében a tényazonosság fennáll,³⁴ és amelyek a meghatározott személy ellen a cselekmény bekövetkezésében, előidézésében játszott szerepének tisztázására irányulnak.³⁵

³⁴ A Legfőbb Ügyészség Közérdekvédelmi Főosztály vezetőjének T.KvFE. 2467/2021/1-I. számú állásfoglalása.

³⁵ SÁGHI B.: i. m.

5. Nem egységes a jogalkalmazói gyakorlat abban a kérdésben, hogy lehet-e elévülést megszakító hatása a nem szabályszerű, ezért joghatás kiváltására sem alkalmas eljárási cselekménynek. Példaként szolgálhat erre az elővezetés áttanulmányozása céljából az ügyészséghez megküldött azon ügy, amelyben a szabályszerűen kézbesített idézésben megjelölt meghallgatás napja és kézbesítés napja között nem telt el a Szabs. tv. 87. § (2) bekezdésben megjelölt öt napos időköz és a címzett az idézésre meghallgatása céljából nem jelent meg.

6. Nem érdemi eljárási cselekmény, ezért nem tulajdonítható elévülést megszakító joghatás a szabálysértési hatóság saját nyilvántartásaiban végzett előzménykutatásnak, illetve az olyan egyszemélyes adminisztrációs jellegű cselekményeknek, mint a hatóság rendelkezésére álló nyilvántartás megtekintése. Adódik azonban a kérdés, hogy vajon lehet-e elévülést megszakító joghatása az ismeretlen elkövetőről rendelkezésre álló képfelvétel „köröztetésének” a rendőrségi fényképes arcképfelismerő rendszerben, amely sok esetben olyan képpen eredményes, hogy a fényképfelvételen lévő személy kiletét a feltöltést végző rendőrhatalóságtól eltérő más rendőri egységnél azonosítják.

7. A gépjármű tulajdonjoga változásának a közlekedési igazgatási hatósághoz történő bejelentésének elmulasztásával megvalósított közúti közlekedési igazgatási szabályok megsértése szabálysértés elkövetése miatt indult ügyben az átírási kötelezettség elmulasztását a jármű új tulajdonosával szemben foganatosított közúti ellenőrzés során állapította meg a rendőrhatalóság. A szabálysértési hatóság nem észlelte, hogy a feljelentett cselekmény tiszta mulasztásos cselekmény, és az elkövetési idő kezdő napjának nem a tulajdonosváltás bejelentésére nyitva álló határidő utolsó napját követő napot, hanem a közúti ellenőrzés napját tekintette. Ebből adódóan nem észlelhette a hatóság azt sem, hogy a feljelentés érkezésének időpontjában a szabálysértés megvalósulásától számított hat hónapos határidő már eltelt. A hatóság a jármű tulajdonosával szemben felelősséget megállapító határozatot hozott, ezért ügyészi intézkedés megtétele volt szükséges.

8. Tévesen állapította meg a szabálysértési hatóság az eljárást megszüntető határozatában a szabálysértés – két éves, abszolút – elévülésének időpontját abban a fiatakorúval szemben indult ügyben, amelyben elévülést megszakító joghatást tulajdonított ugyanazon, több alkalommal megismételt – a javítóintézet megkeresése a fiatakorú tartózkodási helyének megállapítása érdekében – eljárási cselekménynek. A megkeresés ugyanis az első alkalommal eredményes volt, az ismételt megkeresések eredménye azzal megegyezett. Mivel elévülést megszakító joghatása az első megkeresésnek volt, az azt követő azonos eljárási cselekmények az ügy előbbre vitelét nem szolgálták, ezért az elévülés a szabálysértési hatóság által megállapított időpontnál jóval korábban következett be.

SZABÁLYOZÁSI JAVASLATOK

Az említett esetek talán alkalmasak voltak annak bemutatására, hogy a jogalkalmazó sok esetben tévesen értékeli az egyes eljárási cselekmények elévülést megszakító hatását, sőt összetettebb ügyekben az elévülés kezdő időpontjának megállapításában is bizonytalan, mely utóbbi az elévülés megállapítása szempontjából alapvető jelentőséggel bír. A bíróság és ügyészség jogalkalmazói tevékenysége ugyan segítségül szolgálhat a szabálysértési hatóságoknak a szűkszavú törvényi szabályozás gyakorlatba történő átültetésében, azonban ezek az egyedi ügyekben hozott döntések a hatóságoknak zsinórmértékül nem szolgálhatnak. Fogódzóra pedig – ahogyan az ismertetett példák is mutatják – szükség lenne a jogalkalmazói gyakorlat megkönnyítése és különösen annak egységesítése érdekében, de adódik ez az igény a jogbiztonság és kiszámíthatóság követelményéből is.

1. A szabálysértésekkel foglalkozó jogalkalmazók között úgy vélem vitán felül áll, hogy a hatályos Szabs. tv. egyes tényállásai – a törvény büntetőjog irányába történt közelítése és részben ez által a szabálysértési tényállások homogénebb jellege ellenére is – súlyukban és bizonyításuk összetettségében jelentősen eltérnek egymástól. Éppen ezért az elzárással sújtható, hosszabb bizonyítást igénylő ügyek, illetve a kiemelt közlekedési szabálysértések, különösen a személyi sérüléssel járó közlekedési szabálysértések esetén felmerülhet – a német jogi szabályozás alapulvételével – az elkövetett cselekmény súlyához igazodó, hosszabb tartamú elévülési idő meghatározása. Ez a megoldás a fentebb röviden bemutatott magyar büntetőjogi szabályozásból is következne, amelynek lényege, hogy a jogalkotó minél súlyosabbnak minősít egy cselekményt, annál hosszabb az elévülési ideje, sőt a legsúlyosabb, taxatív felsorolt bűncselekmények esetében az elévülés bekövetkeztére nem is kerülhet sor.³⁶

Mivel e szabálysértések elkövetése miatt indult ügyekben az eljárási cselekmények gyakran az adott cselekmény szabálysértésként vagy bűncselekményként történő minősítésének eldöntésére irányulnak, ezért ezen ügyekben átgondolásra érdemes lehet a cselekmény bűncselekményként minősülése esetén irányadó abszolút elévülési határidő alapulvételének törvényi előírása is.

2. Megfontolandó lenne az elévülést megszakító eljárási cselekményeket foganatosító szervek körének bővítése is. A közlekedési, illetve tulajdon elleni szabálysértés elkövetésekor a helyszínen intézkedő, majd további adatgyűjtést végző rendőri szerv vagy a közigazgatási hatósági ügyben észlelt szabálysértés esetén a közigazgatási szerv sok esetben hosszabb időt igénybe vevő eljárási cse-

³⁶ SÁGHI B.: i. m.

lekményeket foganatosít, amelyeknek elévülést megszakító joghatása lenne, ha azokat a szabálysértés miatt eljáró hatóság végezné el. Felmerülhet ezért e szervek érdemi, az ügy előbbre vitelét szolgáló eljárási cselekményeinek elévülést félbeszakító joghatást tulajdonítani az utóbb meginduló szabálysértési eljárás esetén.

3. A hatályos Szabs. tv. elévülést félbeszakító eljárási cselekményekre vonatkozó normáinak alkalmazása során felmerülő sokrétű és eltérő rendellenesség megoldására az egyes német szabálysértési jogi normák átvétele – a külhoni eljárás sajátosságai miatt – álláspontom szerint nem jöhet szóba. Ugyanakkor az elévülést félbeszakító eljárási cselekményeket felsorolásszerűen megjelölő szabályozási módszer példaként szolgálhat a magyar jogalkotás számára. Az elévülést félbeszakító eljárási cselekmények anomáliáira megoldás lehetne ezen eljárási cselekmények definiálása, illetve azok felsorolás jellegű megjelölése. Mivel a fentebb írt jogesetektől is látható, hogy az elévülést félbeszakító eljárási cselekmények visszásságai a szivárvány színeiben pompázóan változatosak, ezért a német szabályozás szerinti taxatív felsorolás helyett a hazai jogalkalmazás bevonásával, a tipikus eljárási hibák becsatornázását követően példálózó jellegű felsorolást tartanék célszerűnek. A szabályozás helyeként pedig a Szabs. tv. végrehajtási rendelete is szóba jöhetne.

BEFEJEZÉS HELYETT

Bízom benne, hogy a bemutatott jogesetek és az azok vonatkozásában felmerülő jogalkalmazási nehézségek arra legalább alkalmasak, hogy rámutassanak a szabálysértési elévülésre vonatkozó szabályozás átgondolásának, kiigazításának szükségességére. Ennek hiányában – mivel jelenleg a szabálysértési elévülésre vonatkozó normák mikénti érvényesülése a jogalkalmazó, és ezáltal az elkövető, de a sértett számára is eshetőleges – féltő, hogy nem érvényesülhet maradéktalanul a büntetőhatalom korlátozása és a sikertelen bűnüldözés kockázatának viselése, mint az elévülés alapjául szolgáló alkotmányos elvek. Márpedig a jogbiztonság követelménye a jogalkotóval szemben éppen azt az elvárást támasztja, hogy az érintett szabályok egyértelműek, hatásukat tekintve kiszámíthatóak és előre láthatóak legyenek.

NÉHER DÓRA*

A hajléktalanság kriminalizálása kontra *ultima ratio* elve (A nemzetközi és a hazai szabályozás összevetése)

BEVEZETÉS

Az 1980-as évektől új kriminálpolitikai tendenciák fejlődtek ki és ezt az időszakot a kriminológia gyakran a büntetőfordulat vagy az „új punitivitás” kifejezéssel is illeti. A büntetőfordulat lényege a punitivitás szintjének megemelkedése a kriminálpolitikában. A punitivitás egy olyan szemléletmód, amely a társadalmi problémák kezelését elsősorban a büntető, fegyelmező és kontrolláló eszközöktől várja. A büntetőfordulat további lényeges eleme a formális kontroll, amely nemcsak közvetlen kriminalizációval történhet meg, hanem például a szabálysértési jog vagy a közigazgatási jog büntető jellegének erősítésével.¹

A huszadik és huszonegyedik század fordulójára a büntetőjogi és a közigazgatási szabályok közötti határok elmosódása vált jellemzőbbé, valamint egyes, a modern büntetőjog hatáskörén kívül eső jelenségek büntetőjogi vagy szabálysértési jogi kezelése is elterjedt. Ennek következményeként a büntetőjogi jogellenesség, tehát a bűncselekmények és az antiszociális viselkedés/közterületi rendtelenségek közötti különbségek szabályozása összemosódik, és a szociálpolitikai, valamint büntetőpolitikai eszközök keveredése figyelhető meg.²

* NÉHER Dóra, ügyészégi fogalmazó, Budapesti IX. Kerületi Ügyészség; Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.

¹ BORBÍRÓ Andrea – GÖNCZÖL Katalin – KEREZSI Klára – LÉVAY Miklós (szerk.): *Kriminológia*. Második, átdolgozott kiadás. Wolters Kluwer, Budapest, 2019, 733.

² PODOLETZ Léna: *A hajléktalanság kriminalizációja, az utcai prostitúció szabályozása és a slumsodó városnegyedek átalakítása. Doktori értekezés tézisei*. ELTE Állam-és Jogtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2020, 2.

Az európaiak körülbelül kétharmada úgy véli, hogy a megfelelő lakhatás túl drága a saját lakóhelyükön, miközben az utcán élő hajléktalanok száma is növekedett az elmúlt évtizedben Európa-szerte. Számos uniós tagállamban emelkedett a hajléktalanok száma az egyre magasabb lakhatási költségek, a csökkentett vagy felfüggesztett szociális programok és támogatások következtében.

Az Európai Parlament szerint uniós célként kellene kitűzni a hajléktalanság felszámolását 2030-ig. Továbbá fontos lenne fenntartani a hajléktalanság megelőzésére és a hajléktalanok védelmére irányuló, a koronavírus-járvány során bevezetett rendkívüli intézkedéseket, különös tekintettel a kilakoltatási moratóriumra, az energiaellátás folyamatos biztosítására és az ideiglenes elhelyezés garantálására.³ Azonban a hajléktalanság kriminalizálására irányuló törekvések ezen célkitűzés mellett párhuzamosan folytak, amelyek ahelyett, hogy a probléma kezelésére szociális intézkedéseket hoztak volna, inkább annak elrejtését célozták.⁴

A legtöbb jogrendszerben a kriminalizáció nem kifejezetten a hajléktalanságot tiltja vagy bünteti. A magyar jogszabály ebben egyedülálló, mivel itt a büntetendő cselekmény maga a „közterületen életvitelszerűen tartózkodás”, míg más országokban a hasonló törvények inkább olyan magatartásformákra vonatkoznak, amelyek csak kapcsolódhatnak a hajléktalansághoz, de másokat is büntethetnek.⁵

AZ EXKLUZÍV KRIMINÁLPOLITIKA

Nemzetközi összevetésben a hajléktalanok büntetőkontroll alá helyezése nem hazai sajátosság. A szegénység egyes megnyilvánulásainak kriminalizálása az ún. exkluzív kriminálpolitika egyik alapeszköze.

David Faulkner elmélete szerint kétféle társadalom, illetve társadalomkép létezik. Az exkluzív (kirekesztő) típusú társadalomban az egyén személyes szabadsága az elsődleges érték, és így a társadalom irányába való felelősségvállalás is az egyénre hárul. Az exkluzív társadalom kizárja az egyéni körülményeket és helyzeteket, helyette a felelősségvállalásra helyez hangsúlyt. Faulkner szerint ez a társadalom önmagában bizonytalan, gyanakvó az idegenekkel szemben, ellenséges a külföldiekkel, és fél azoktól, akik nem felelnek meg az exkluzív társadalom követelményeinek és sztereotípiáinak. Ezzel szemben az inkluzív

³ Legyen európai alapjog a megfelelő lakhatás, kéri a képviselők. Sajtóközlemény. *Európai Parlament*, 2021. január 21., <https://www.europarl.europa.eu/news/hu/press-room/20210114/IPR95632/legyen-europai-alapjog-a-megfelelo-lakhatas-kerik-a-kepviselok>

⁴ Kovács Vera: A kriminalizáció éve. *Mérce*, 2019. november 28., <https://merce.hu/2019/11/28/a-kriminalizacio-eve/>

⁵ Uo.

(befogadó) társadalom elismeri az egyének képességét és akaratát arra, hogy változzanak, fejlődjenek, amennyiben megfelelő iránymutatást, segítséget és támogatást kapnak. Az inkluzív társadalom hangsúlyozza az emberi méltóságot, az egyéni identitás tiszteletben tartását, valamint a kötelességtudatot és a társadalmi felelősséget. Az inkluzív szemlélet szerint a problémamegoldás nem csupán az egyéni felelősség kérdése, hanem közösségi kihívásként is felfogható. Az inkluzív társadalom a nyitottságra, az egymás iránti részvételre és együttérzésre épít, tiszteletben tartja a pluralizmust, és bízik a jövőben.⁶

A késő modern társadalmakban egyre gyakoribbá váló radikális szociális marginalizálódást az angol *social exclusion* kifejezés írja le, amely egyszerre jelöl egy állapotot és egy folyamatot. A magyar nyelvben jól érzékelhető a különbség e két fogalom között. A társadalmi kirekesztettség az eredményre utal, amelyet a kortárs szocioökonómiai folyamatok és azok mikroviszonyokra gyakorolt hatásai, valamint a védelem hiánya eredményez. Ezzel szemben a társadalmi kirekesztés aktív, tevételes közreműködést jelent, mivel olyan értékválasztáson alapuló mechanizmusokat foglal magában, amelyekben az intézményi válaszok saját maguk is hozzájárulnak a marginális társadalmi csoportok további kizárásához. Ebben a dimenzióban az állam szerepe egyértelművé válik, mivel nyilvánvalóvá lesz, hogy milyen felelősséget vállal a társadalmi problémák kialakulásáért és kezeléséért.⁷

Trevor Bradley három szintre bontja a társadalmi kirekesztődés folyamatát. Az első szint elsősorban a munkaerőpiacon keresztül történik, amikor a megfelelő foglalkoztatáshoz való hozzáférés hiánya gazdasági és anyagi kirekesztettséget eredményez. A második szinten a szociális és térbeli kirekesztés valósul meg, amely a társadalmi kapcsolatoktól való elszigetelődést vonja maga után. A harmadik szinten pedig a büntető igazságszolgáltatás kirekesztő mechanizmusai lépnek működésbe.⁸

Az „exkluzív kriminálpolitika” kifejezés arra utal, hogy a bűnözéskontroll állami rendszere hozzájárulhat a kirekesztődés folyamatához, és ez a hozzájárulás szisztematikussá válhat. A kirekesztő kriminálpolitika ideáltípusa olyan bűnözéskontroll-mintázatokat jelent, amelyek a társadalmi feszültségek kezelé-

⁶ FAULKNER, David: *Darkness and Light: Justice, Crime and Management for Today*. Howard League, London, 1996. Idézi BORBÍRÓ Andrea – KEREZSI Klára (szerk.): *A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve I*. Fresh Art Design Kft., Budapest, 2009, 104. Lásd még BEZERÉDI Imre: Inkluzív és exkluzív kriminálpolitikai modellek a magyar rendészetben. In: MISKOLCZI BODNÁR Péter (szerk.): *XVII. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója*. Károli Gáspár Református Egyetem ÁJK, Budapest, 2020, 51.

⁷ BORBÍRÓ Andrea: Amikor a kriminálpolitika a probléma. *Fundamentum*, 2014/3., 41–42.

⁸ BRADLEY, Trevor: Social Exclusion. In: McLaughlin, Eugene – Muncie, John (eds): *The SAGE Dictionary of Criminology*. Sage, 2013, 428. Idézi BORBÍRÓ A.: i. m. 105.

sére egyre inkább büntető, és egyre kevésbé jóléti eszközöket alkalmaznak, ezáltal hozzájárulnak a marginális csoportok további társadalmi elszigetelődéséhez. Ezt a modellt gyakran a büntetőrendszer világszerte tapasztalható szigorodásával hozzák összefüggésbe, amely különösen a hátrányos helyzetű társadalmi csoportokat érinti erőteljesebben. Ennek eredményeként emelkednek a büntetési tételek, széles körben támogatottá válik a „börtön működik” elve és a büntetési célok átrendeződnek, így a 20. század utolsó évtizedeiben a reintegrációs törekvések helyét egyre inkább az elrettentés, semlegesítés és megtorlás céljai veszik át. *Borbíró Andrea* szerint az exkluzív kriminálpolitika modelljében egyfajta „árnyékbüntetőjog” kialakulásáról beszélhetünk, amely a problematikusnak tekintett társadalmi jelenségeket a büntetőapparátus felé vezeti.⁹

A HAJLÉKTALANSÁG KRIMINALIZÁLÁSA HAZÁNKBAN

Az Alaptörvény hetedik módosításával (2018. június 28.), 2018. október 15-i hatállyal a XXII. cikk (2) és (3) bekezdései helyébe az alábbi rendelkezések léptek:

„(2) Az emberhez méltó lakhatás feltételeinek a megteremtését, továbbá a közterület közcélú használatának a védelmét az állam és a helyi önkormányzatok azzal is segítik, hogy törekszenek valamennyi hajlék nélkül élő személy számára szállást biztosítani.

(3) Tilos az életvitelszerű közterületen tartózkodás.”

A módosítás indokolása szerint „[a] módosítás a XXII. cikkben az otthon fizikai védelmére vonatkozó szabályokat kívánja hangsúlyozni. Továbbra is államcél, hogy az emberhez méltó lakhatás feltételeit és a közszolgáltatáshoz való hozzáférést mindenki számára biztosítsa. Az életvitelszerűen megvalósuló közterületi tartózkodás sérti a közterületek közcélú használatát, ami ellen indokolt fellépni.”¹⁰

Az Alaptörvény hetedik módosítását követően iktatta a jogalkotó a szabálysértési törvénybe az „Életvitelszerű közterületi tartózkodás szabályainak megsértését”, amelynek 178/B. § (1) bekezdése kimondja: „Aki életvitelszerűen közterületen tartózkodik, az szabálysértést követ el”.¹¹

A törvényalkotó lényegében egy élethelyzetet, nevezetesen az utcán való tartózkodást, tehát magát a hajléktalanságot tette büntetendővé. A jelenlegi sza-

⁹ Uo. 42.

¹⁰ LÉVAY Miklós: A szavazat-maximalizáló büntetőpolitikáról. *Miskolci Jogi Szemle*, 2020/1. különszám, 170.

¹¹ A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény

bályozás nem cselekményt, hanem egy élethelyzetet szankcionál, és az elkövető társadalmi helyzetét minősíti szabálysértésként.¹²

A közterületen való életvitelszerű tartózkodás ténye önmagában elegendő a támadott szabályozás szerint ahhoz, hogy a szabálysértési tényállás megvalósuljon, melyhez elég az intézkedő rendőr következtetése a hajléktalanság látszatára, amely egy exemplifikatív felsoroláson alapuló következtetésen nyugszik.¹³

A szabálysértési tényállás viszonylag széles értelmezési lehetőséget ad, mivel bizonytalan tartalmú fogalmakkal és nehezen bizonyítható tényállási elemekkel dolgozik (például életvitelszerű tartózkodás visszatérés szándéka nélkül). Ennek következtében a hatósági jogalkalmazást elbizonytalaníthatja, vagy éppen túlzott mértékű beavatkozásra ösztönözheti.¹⁴

Kriminológiai szempontból egy szociális probléma, a hajléktalanság kriminalizálásáról van szó, amelyet az államnak a szociális igazgatás, a szociális ellátás eszközével és nem büntetéssel, a szabálysértési jog hatókörének kiterjesztésével kellene kezelni. Sem az Alaptörvény vonatkozó módosítását, sem a hajléktalanság a szabálysértési törvényben való kriminalizálását nem előzte meg hatékonysági vizsgálat, a hajléktalanellátásnak és jogszabályi környezetének átfogó elemzése, értékelése. *Lévay Miklós* szerint ebben az esetben nem büntetőpolitikai, hanem kizárólag tisztán politikai döntésről van szó, mely szabálysértési tényállásban a szimbolikus büntetőjog ölt testet.¹⁵

RELEVÁNS ALKOTMÁNYBÍRÓSÁGI HATÁROZATOK A HAJLÉKTALANSÁG KRIMINALIZÁLÁSÁRÓL

A közterületen életvitelszerű tartózkodással kapcsolatos szabályok megszegésének büntetése már a 2012-es szabálysértési törvény elfogadása során a viták keresztüztüzebe került. A büntethetőséget előbb az Alkotmánybíróság 38/2012. (XI. 14.) határozata vizsgálta, alapvetően szociális jellegű életviszonynak tekintvén a hajléktalanságot.¹⁶ A korábban elfogadott 176/2011. (XII. 29.) AB határozat pedig arra is felhívta a figyelmet, hogy önmagukban a közrendre és a köznyugalomra vonatkozó elvont alkotmányos értékek nem indokolhatják ilyen preventív jellegű szabálysértési tényállás megalkotását.¹⁷

¹² LÉVAY M.: i.m., 171. o.

¹³ MOLNÁR Noémi: A hajléktalanság kriminalizálása Magyarországon. *Fundamentum*, 2019/1–2., 200.

¹⁴ TIHANYI Miklós: Hajléktalanság az alkotmányos rendészet tükrében. *Belügyi Szemle*, 2019/6., 112.

¹⁵ LÉVAY M.: i. m. 171–172.

¹⁶ 38/2012. (XI. 14.) AB határozat

¹⁷ 176/2011. (XII. 29.) AB határozat

Az Alaptörvény negyedik módosítása utat engedett annak, hogy törvény vagy helyi önkormányzat rendelete egyes értékek védelme érdekében (mint a közrend, a közbiztonság, a közegészség és a kulturális értékek védelme) a közterület meghatározott részére vonatkozóan jogellenessé minősítse az életvitelszerű közterületi tartózkodást. Így a tényállás 2013. október 15-től ismét visszakerült a szabálysértési törvénybe akként, hogy a konkrét területek kijelölése a helyi önkormányzatok hatáskörébe tartozott.

A 19/2019. (VI. 18.) AB HATÁROZAT

Az Alaptörvény hetedik módosítása után született meg a 19/2019. (VI. 18.) AB határozat. Az első ügyeket hamar követte a többi, országosan több hajléktalan ember ügyét tárgyalták a bíróságok. Elsőként egy kaposvári bíró volt, aki a szabályozást alkotmányellenesnek ítélte, és már az életbelépés után két héttel az ügyet az alkotmánybíróság elé vitte. Ugyanígy tett egy székesfehérvári, majd három budapesti bíró is. A bírói indítványokat a munkacsoporton kívül saját beadvánnyal támogatta az Alkotmánybíróság előtt *Leilani Farba*, az ENSZ lakhatási jogokkal foglalkozó különleges jelentéstevője, Kiss László és Lévy Miklós volt alkotmánybírók.

Az AB határozat kimondta, hogy az életvitelszerű közterületen való tartózkodás szabálysértési tényállása alkotmányos: „Az Alaptörvény értékrendje szerint a nincstelenségre, a hajléktalanságra senkinek nincs joga, ez az állapot nem az emberi méltósághoz való jog része.”

Az Alkotmánybíróság – a Nemzeti hitvallás és az Alaptörvény O) cikke alapján – megállapításokat tett az egyénnek a „közösség tagjaként” való alapjog gyakorlása és az együttműködési kötelezettség tartalmáról, így általános elvi jelleggel fogalmazta meg, hogy „az alkotmányos jogok gyakorlása elválaszthatatlan az alkotmányos kötelezettségek teljesítésétől”¹⁸. Az Alkotmánybíróság a hajléktalanság kriminalizálását alkotmányosnak ítélte, és a Nemzeti Hitvallás kollektivista világnézetére alapozva úgy vélekedett, hogy az egyén alapjogainak gyakorlása az állammal és a közösséggel szembeni kötelezettségek teljesítése szempontjából értékelendő. Ennek eredményeként az alapjogok gyakorlásának lehetősége az egyént a közösség tagjaként illeti meg. A határozat az emberi méltósághoz való jogot az alapjogi dogmatikától eltérő módon, közösségi dimenziókban értelmezte.¹⁹

Az AB megállapította, alkotmányos követelmény, hogy a szabálysértési szankció alkalmazására csak akkor kerüljön sor, ha a hajléktalan személy ellá-

¹⁸ LÁPOSSY Attila – BURJÁN Evelin – AMBRUS István: Az Alkotmánybíróság határozata a közterület életvitelszerű használatának szankcionálásáról. *Jogesetek Magyarázata*, 2020/3–4., 7.

¹⁹ ORBÁN Endre – SZABÓ Patrik: „A visszafoglalás elve” Az Alkotmánybíróság 32/2021 (XII. 20.) AB határozata az uniós jog hazai érvényesüléséről. *Közjogi Szemle*, 2022/2., 106.

tórendszerben való elhelyezése a cselekmény elkövetésekor igazolhatóan biztosított volt. A szabálysértési szankció alkalmazásának meg kell felelnie az életvitelszerű közterületen tartózkodás tilalma alkotmányos céljának, az elesett, magukról gondoskodni nem tudó személyek ellátórendszerbe vonásának.²⁰

A testület szerint a szankció egy végső eszköz, *ultima ratio*, amelynek alkalmazása során érvényesül a fokozatosság és az arányosság, itt külön is kiemelve, hogy a szabálysértési eljárásra három felszólítás után kerülhet sor.²¹

A határozatban az AB kiemelte, hogy a megváltozott alkotmányi környezet nyomán nem irányadóak a tárgykörben született korábbi döntések. A hajléktalanság szabályozása a szabálysértési jog szempontjából elsősorban azért fontos, mert ez a cselekmény az egyedüli, amely esetében immár nem vagylagos elzárással sújtható cselekményt szabályozott a jogalkotó.

Bár a különvélemények az Alaptörvény XXII. cikk hetedik módosítása utáni szövegéből sem vezették le közvetlenül a szankciót, azonban a többségi vélemény már formállogikai úton nem tartotta a szabályozást az Alaptörvénybe ütközőnek. A vélemények egyike sem értékelte azonban tartalmilag a szabálysértésként történő szankcionálásnak a jogintézményhez való viszonyát és annak újabb, bagatell büntetőjog irányába történő elmozdulását.

A határozathoz *Pokol Béla* párhuzamos indokolást fűzött, míg hat alkotmánybíró különvéleményt fogalmazott meg. *Juhász Imre* egyetértett a határozat indokaival, ugyanakkor nem látott hatáskört az alkotmányos követelmény alkalmazására, ugyanis az ebben az esetben kvázi jogalkotásnak volna tekinthető, amire az Alkotmánybíróságnak nincs hatásköre. A különvéleményt kifejtő alkotmánybírók közül *Czine Ágnes* dogmatikai, *Schanda Balázs* morális, míg *Stumpf István* inkább határozatszerkesztési szempontokkal indokolta a többségi határozat kritikáját.²²

AZ ULTIMA RATIO ELVE

Czine Ágnes alkotmánybíró különvéleményében foglaltak szerint

„jogszabály akkor minősíthet egy magatartást egyéni jogot vagy közrendet sértőnek, következésképpen tilalmasnak, ha annak van megfelelő alkotmányos indoka. Kriminális szabálysértések esetében jellemzően akkor, ha a cselekmény emberi életet, testi épséget, egészséget vagy jogot veszélyeztető, általánosan elfogadott együttélési szabályt sért, s ha az elkövetési magatartás statuálása megfelel annak a követelménynek, hogy szabálysértési szankcionálás csak ultima

²⁰ 19/2019. (VI. 18.) AB határozat

²¹ LÁPOSSY A. – BURJÁN E. – AMBRUS I.: i. m. 7.

²² MOLNÁR N.: i. m. 199.

ratio-ként alkalmazható [176/2011. (XII. 29.) AB határozat, ABH 2011, 622, 628.]. [...] A közterületen tartózkodás szabálysértési tényállássá nyilvánításának nem tárható fel alkotmányosan indokolt legitim célja. Nem minősül olyan cselekménynek, amely emberi életet, testi épséget, egészséget vagy jogot veszélyeztető, általánosan elfogadott együttélési szabályt sért. Önmagában az az indok, hogy sérti a közterületek közcélú használatát, véleményem szerint, a szabálysértési tényállássá minősítést nem alapozhatja meg.”²³

A jogállamban a büntetőjogi beavatkozás alapvető követelménye, hogy szükséges és arányos legyen. Ennek egyik alapelve az *ultima ratio*, amely azt fejezi ki, hogy a kriminalizáció csupán a társadalmi és egyéni érdekek védelmében a legutolsó, végső eszközként alkalmazható. Az *ultima ratio* elve nemcsak a büntetőjogon kívüli, hanem a büntetőjogon belüli viszonylatban is értelmezhető, ami azt jelenti, hogy a büntetőjogi eszközök a jogi eszköztár utolsó lehetőségei, és azok közül is a mérsékeltebb megoldások élveznek elsőbbséget.²⁴ A társadalomra veszélyesség és az *ultima ratio* „csereszavatosságával” kapcsolatban *Pallagi Anikó és Irk Ferenc* három büntetéstan alapelv – a társadalomra veszélyesség, a társadalomvédelem és az *ultima ratio* elve – büntetőjogszociológiai és kriminológiai szempontú kidolgozását javasolják.²⁵

A mindennapi valóságban a közterületen élő hajléktalan emberek számára igénybe vehető éjjeli menedékhelyeken a férőhelyek telítettsége a téli időszakban átlagosan 97 százalékos, számos éjjeli menedékhely 100 százalékos telítettség felett működik a hideg napokon – azaz az ellátórendszerben lényegében nincs szabad kapacitás, melyet a tiltott közterületi tartózkodásért szankcionált hajléktalanok igénybe vehetnének.²⁶

A hazai hajléktalan emberek biztonságával kapcsolatos szakirodalmak szerint a hajléktalanok legalább kétharmada szenvedett már el valamilyen kárt, jellemzően anyagi jellegűt (lopás, rablás) vagy bántalmazást. A hajléktalanok többsége ráadásul az éjjeli menedékhelyeket, hajléktalanszállókat tartotta a bűncselekmények szempontjából a legveszélyesebb intézménynek. Megfigyelhető, hogy a lopással okozott személyes kár sok esetben visszatartó erő a szállást

²³ 19/2019. (VI. 18.) AB határozat

²⁴ AMBERG Erzsébet: *A büntetőjogi felelősség helye és ultima ratio szerepe a felelősségi alakzatok rendszerében. Doktori (PhD) értekezés.* Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Pécs, 2019, 142.

²⁵ PALLAGI Anikó – IRK Ferenc: A társadalomra veszélyesség és az *ultima ratio* elvének viszonyáról. *Jogtudományi Közöny*, 2016/11., 12.

²⁶ Embertelen alkotmánybíróági döntés született a hajléktalan emberek elzárásáról. *TASZ*, 2019. június 6., módosítva: 2024. január 22. <https://tasz.hu/cikkek/embertelen-alkotmanybirosagi-dontes-szuletett-a-hajlektalan-emberek-elzarasarol/>

nyújtó intézmények igénybevitelénél. A hajléktalanszállókon történt bűncselekmények látenciáját növeli, hogy a hajléktalan emberek ritkán tesznek rendőrségi feljelentést, „nem gondolják, hogy az igazságszolgáltatás mellettük is működik, és az elkövető büntetést kaphat”²⁷.

ÖSSZEGRZÉS

A modern büntetőjog jellemzője, hogy a jogtárgy védelme, a megelőzés és az eredményorientáltság az előtérbe kerül, melyben a büntetőjog *ultima ratio* jellege háttérbe szorul, és az a társadalmi problémák megoldásának elsődleges eszközévé lép elő. A hajléktalanság kriminalizálása makrokörnyezetének tekinthetjük a büntetőszemlélet felerősödését a társadalompolitikában.²⁸ A szociális és kriminális narratívák „csereviszonya” jól tükröződik a szegénységhez kapcsolódó magatartások és élethelyzetek napjainkban tapasztalható intenzív elnyomásában, valamint a hajléktalanság büntető jellegű megközelítésében, amely a kirekesztő (exkluzív) kriminálpolitika keretében zajlik.²⁹

A hajléktalanság kriminalizálásánál felmerül a kérdés, hogy a szankcionálás-e a legideálisabb megoldás ezen összetett probléma kezelésére?

Meglátásom szerint tisztán rossz értelemben vett szimbolikus normával állunk szemben, hiszen a szankcionálás megelőző funkciót nem tud betölteni, csupán szimbolikus jelentőségű állami reakció mutatkozik meg benne, azonban az *ultima ratio* elvét szem előtt tartva más eszközökkel szükséges fellépni a hajléktalanság visszaszorítása érdekében. Az állam egy alapvetően társadalmi problémát próbál rendészeti eszközökkel kezelni, miközben a rendészet a megromlott társadalmi rend helyreállításának állami eszköze. A rendészeti intézkedésekre jellemző jogkorlátozás és kényszer nem alkalmas arra, hogy egy szociális problémát megoldjon, sőt még annak enyhítésére sem megfelelő.³⁰

Mindezt alátámasztja a tény, hogy a kriminalizáció nem csökkentette az utcai hajléktalanság által érintett emberek számát, figyelemmel arra, hogy a hajléktalanszállók üzemeltetői, vezetői nem számoltak be jelentős növekedésről a szolgáltatást igénybe vevők számában. De még ha számoltak volna is ezzel, Budapesten a téli hónapokban a hajléktalanszállók gyakran korábban is kapacitásuk felett működtek.

²⁷ SZOBOSZLAI Katalin – FÁBIÁN Gergely – HÜSE Lajos: Hogyan válnak áldozattá a hajléktalanok? Esély, 2008/4., 102.

²⁸ BORBÍRÓ A.: i. m. 42.

²⁹ AMBERG E.: i. m. 14.

³⁰ TIHANYI M.: i. m. 111.

A szabadságelvonással járó szankciók hazánkban még mindig a büntetőjogi szankciórendszer alapkövét jelentik, a szabálysértési jogban pedig háttérszankcióként szerepel az elzárás az egyéb szankciók végrehajthatatlansága esetére. Mindez ahhoz vezethet, hogy olyan viselkedésformákat, amelyek egy nem szabad választáson alapuló élethelyzet következményei, például a guberálás, az életvitelszerű közterületen tartózkodás vagy az utcai prostitúció, végső soron olyan szankcióval sújt a jogrendszer, amelyet *ultima ratió*ként csupán a társadalomra leginkább veszélyes cselekményekre és legsúlyosabb esetekre kellene fenntartani, ott, ahol a társadalom védelme más eszközökkel már nem biztosítható.³¹

³¹ PODOLETZ Léna: *A hajléktalanság kriminalizációja, az utcai prostitúció szabályozása és a slumosodó városnegyedek átalakítása*. Doktori (PhD) értekezés. ELTE Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2020, 8. o.

KIRÁLY GÁBOR ANDRÁS

A reintegrációs őrizet végrehajtásának gyakorlati kérdései

BEVEZETŐ

Dolgozatom témájául azért választottam a reintegrációs őrizet jogintézményét, mivel álláspontom szerint a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2023. évi CCXL. törvény (a továbbiakban: Bv.tv.) egyik leglakonikusabban szabályozott területe, amely ugyanakkor rendkívüli módon ki van téve a hétköznapi életviszonyok változásainak.

E kettősség miatt a reintegrációs őrizet alkalmazása, illetve végrehajtása jelentős feladatot ró a jogalkalmazó szervekre, így a bíróságra, az ügyészségre és a pártfogó felügyelőkre egyaránt, mivel a joggyakorlatnak kell kitöltenie azokat a hézagokat, melyeket a jogalkotó nem szabályozott kellő részletességgel.

A fenti gondolatom igazolására a reintegrációs őrizet szabályainak részletes ismertetése helyett egy általam választott esetkör vonatkozásában gyakorlatorientált megközelítéssel, megtörtént esetek ismertetésével igyekszem bemutatni azokat a kihívásokat, melyek a jogalkalmazásra, elsősorban az ügyészségre nehezednek a reintegrációs őrizet végrehajtása során.

A REINTEGRÁCIÓS ŐRIZET FELTÉTELEINEK UTÓLAGOS MEGVÁLTOZTATÁSA

Az általam választott esetkör, amely véleményem szerint a legjobban megmutatja mind a reintegrációs őrizet végrehajtási nehézségeit, mind a jogintézmény változatosságát, a reintegrációs őrizet feltételeinek utólagos megváltoztatása.

* KIRÁLY Gábor András, főügyészségi ügyész, Vas Vármegyei Főügyészség

A Bv. tv. 61/A. § (6) bekezdése szerint a büntetés-végrehajtási bíró az elítélt vagy védője kérelmére a reintegrációs őrizet elrendeléséről hozott határozatnak a lakás kijelölésére, valamint a kijelölt lakás elhagyásának feltételeire vonatkozó részét megváltoztathatja, vagy eseti jelleggel engedélyezheti az elítélt meghatározott célból történő eltávozását.

A büntetés-végrehajtási bíró a kérelemről öt napon belül – sürgős szükség esetén soron kívül – az iratok alapján határoz. Az eljárást a reintegrációs őrizet végrehajtására kijelölt lakás elhelyezkedése szerinti büntetés-végrehajtási bíró folytatja le.

Az idézett rendelkezésből álláspontom szerint egyértelműen kiolvasható, hogy a jogalkotó nem törekedett átfogó, tételes szabályozásra, hiszen a „meghatározott cél” kitétel, mint a reintegrációs őrizet feltételeinek utólagos megváltoztatása indoka, elég tág teret enged az elítéltek részére a kérelmeik előterjesztésére.

A tág értelmezési kerettel az elítéltek gyakran élnek is, és jelentős számban, változatos tárgykörben élnek kérelemmel a bíróságok irányába.

A VAS VÁRMEGYÉBEN KIALAKULT GYAKORLAT

A Vas Vármegyei Főügyészség a reintegrációs őrizet feltételeinek utólagos megváltoztatása érdekében az illetékességi területén előterjesztett kérelmek tárgyára és számára teljes körű rálátással rendelkezik, mivel a Szombathelyi Törvényszék Bv. Csoportja azt a gyakorlatot alakította ki, hogy – a Bv. tv. 50.§ (1) bekezdés b) pontja alapján – minden ilyen tárgyú elítélti kérelmet soron kívüli indítványtétel érdekében megküld az ügyészség részére.

Az ügyészség így az „*amicus curiae*” szerepében eljárva „bírói tanácsadóként” nyilatkozik az egyes kérelmekkel kapcsolatos jogi álláspontjáról, melyet a bíróság szinte minden esetben maradéktalanul elfogad, így a bírói döntés egyezik az ügyészi nyilatkozat tartalmával.

A reintegrációs őrizet feltételeinek megváltoztatása tárgyában érkezett kérelmek nagy számára és a soron kívüli nyilatkozattételi kötelezettségre figyelemmel a Vas Vármegyei Főügyészség kidolgozott egy olyan szempontrendszert, mely biztosítja, hogy a kérelmek a reintegrációs őrizet céljával összhangban, kellő időben kerüljenek elbírálásra.

A FŐÜGYÉSZSÉGI SZEMPONTRENDSZER

A főügyészség által a kérelmek elbírálása érdekében kidolgozott szempontrendszer három fő kritériumot vesz figyelembe: a reintegrációs őrizet céljának megvalósulását, a reintegrációs őrizet ellenőrizhetőségét és a méltányosságot.

A reintegrációs őrizet *céljának érvényesülése* során a főügyészség elsődlegesen azt vizsgálja, hogy az elítélt által kérelmezett lakhelyelhagyás célja mennyi-

ben segíti az elkövető társadalomba való visszailleszkedést, és mennyire fejleszti az egyén jogkövető magatartásra vonatkozó készségét.

Mindennek figyelembevételével például nem támogattuk azt az eltávozást, melyre közterületi pálinkakóstolóval egybekötött rokoni és baráti találkozó érdekében került volna sor, hiszen az ügyészség álláspontja szerint a közterületen (a település kultúrházában) történő korlátlan alkoholfogyasztás lehetősége nem szolgálja a szabadságvesztés-büntetés célját.

A reintegrációs őrizet *ellenőrizhetősége* követelményének értékelése során a főügyészség annak tényét veszi figyelembe, hogy a reintegrációs őrizet nem az elítélt szabadítását jelenti, hanem a szabadságvesztés végrehajtásának a bv. intézet falain kívüli folytatását, azaz a reintegrációs őrizet a szabadságvesztés speciális végrehajtási módja, így az elítélt eltávozása és visszatérése pontos idejének, az eltávozása céljának, az eltávozás alatti tartózkodási helyének ismerete és ellenőrizhetősége nem mellőzhető a reintegrációs őrizet végrehajtása során.

A fenti szempont alapján nem került támogatásra olyan kérelem, mely több megye területére kiterjedő rokonlátogatásra, vagy profi sportcsapat melletti olyan munkaviszony létesítésére irányult, amely a csapattal együtt történő – előre meg nem határozható idejű és úti célú – utazással is járt volna.

A főügyészség álláspontja szerint ezekben az esetekben az elítélt tartózkodási helyének és az oda történő eljutásnak és visszatérésnek a körülményei olyan nehezen lettek volna ellenőrizhetők a bv. intézet, illetve a pártfogó felügyelők által, hogy az a végrehajtás biztonságát veszélyeztette volna.

A *méltányosság* esetében a főügyészség abból indul ki, hogy a reintegrációs őrizet végrehajtása során felmerülhetnek olyan körülmények, amelyek az emberességi szempontok figyelembevétele mellett a reintegrációs őrizet elhagyása feltételeinek megváltoztatását tehetik szükségessé.

Ilyen lehet a hozzátartozó temetésén való részvétel igénye, de ilyen esetkörbe tartozik az is, amikor a reintegrációs őrizet végrehajtási helye olyan kisközség, ahol vegyesbolt sem működik, és az elítéltnak a kijelölt település közigazgatási területének elhagyása nélkül nincs lehetősége a mindennapi élet szokásos szükségleteinek beszerzésére.

Ezekben az esetekben a főügyészség a kérelmek támogatása mellett foglalt állást, hiszen ezek a módosítások a reintegrációs őrizet célját nem veszélyeztették.

Álláspontom szerint a főügyészség szempontrendszere és az általa kialakított gyakorlat kellően igazolja azt a bevezető gondolatot, mely szerint a jogalkalmazás számára jelentős feladat a jogalkotói hézagok kitöltése a reintegrációs őrizet végrehajtása során.

A KÉRELMEK TIPOLÓGIÁJA

Bizonyításra szorul még ugyanakkor a bevezetőben tett állításom, amely szerint a reintegrációs őrizet a hétköznapi élet változásainak erősen kitett jogintézmény.

A bizonyítás érdekében a Vas Vármegyei Főügyészség gyakorlatában előforduló kérelmeket a tartalmuk, illetve céljuk szerint három csoportra osztottam: egészségügyi tárgyú kérelmek, munkavállalási tárgyú kérelmek és a szociális élettel összefüggő kérelmek.

Az *egészségügyi kérelmek* körébe korábban nagyon egyértelmű megítélésű beadványok tartoztak, amelyek az elítéltek egészségi állapotának megóvásához, javításához kapcsolódtak. Az elítélt általában orvosi beutaló alapján kérelmezte egy meghatározott egészségügyi intézményben, megjelölt napon történő kezelés érdekében az eltávozást.

Napjainkra azonban új élethelyzetekkel is találkozunk, így sor került az elítélt egészségére veszélyt jelentő, sérült szilikon mellimplantátum cseréje érdekében történő eltávozás engedélyezésére, de beterjesztettek magánegészségügyi intézményben történő kezelésre irányuló kérelmet is, amit a főügyészség kizárólag támogató orvosi szakvélemény alapján támogatott.

A *munkavállalási tárgyú kérelmek* korábban szintén egyszerűbb megítélésűnek minősültek, mivel az elítéltek rendszerint egyazon megyén belül található munkahelyen, meghatározott időtartamban történő munkavégzés céljából kérték a reintegrációs őrizet feltételeinek utólagos módosítását.

A munkavégzésre irányuló jogviszonyok azonban napjainkra jelentős változáson mentek keresztül, ami a kérelmek tárgyában is megmutatkozik, így gyakran találkozunk atipikus munkaviszony létesítése iránti kérelemmel, amely elsősorban a határon átnyúló munkaviszony keretében végzett munkára vonatkozik, de előfordult idényjellegű munkavégzésre (karácsonyfa árusítás) irányuló kérelem is. Munkaerő-kölcsönzés keretében létesítendő munkaviszonyt is szeretett volna egy elítélt létesíteni, mely során még a munkáltató és a ténylegesen foglalkoztató személye is elkülönült egymástól.

A fenti kérelmeket a reintegrációs őrizet biztonságára figyelemmel a főügyészség nem támogatta.

A *szociális élettel kapcsolatos kérelmek* területe talán a legszínesebb csoport, melynek keretében eleinte a kiemelt vallási ünnepekkel kapcsolatos istentisztelet, vagy egy-egy közeli hozzátartozó temetésén való részvétel, esetleg jeles ünnepeken történő rokonlátogatás engedélyezése érdekében történt eltávozási kérelem előterjesztése.

Napjainkra azonban már tipikusnak mondható a külföldön élő közeli hozzátartozó hazalátogatása esetére kérelmezett eltávozás, de sor került már külföldön élő hozzátartozó nem magyar állampolgár élettársának nyújtandó ide-

genvezetés érdekében előterjesztett kérelemre is, amelyek a reintegrációs célok megvalósulása, illetve az ellenőrizhetőség hiányában nem kerültek engedélyezésre.

A vallásgyakorlással összefüggő kérelmek is változáson mennek keresztül, egyre gyakoribbak a „nem hagyományos felekezetek” vallási eseményein való részvétel iránti beadványok, és a kegyeleti jog gyakorlása tárgyában is eltérő tartalmú kérelmekkel találkozunk, így például előterjesztettek „három napos cigány temetés”-re, továbbá ún. meditációs eltávozásra vonatkozó igényt is. Ezeket a főügyészség nem támogatta, mivel álláspontunk szerint a reintegrációs őrizet keretein túlterjeszkedő beadványokról van itt szó.

A fenti esetkörök és eseti kérelmek ismertetése kellően érzékelteti az életviszonyok változása és a reintegrációs őrizet intézménye közötti szoros kapcsolatra vonatkozó állításomat.

ZÁRÓGONDOLATOK

Reményeim szerint dolgozatommal meg tudtam világítani, hogy a reintegrációs őrizet intézményének a jogalkotó által elvárt működése egyidejűleg mennyire támaszkodik a jogalkalmazói gyakorlatra, és azt is, hogy az életviszonyok egyre bonyolultabbá válásával a jövőben ez még inkább így lesz.

A jövőbeni kihívások bővülésére utal, hogy az állam láthatóan egyre komolyabb szerepet kíván szentelni a reintegrációs őrizetnek, melyre figyelemmel létrehozásra került az intézmény alcsoportjaként az otthonápolási őrizet is.

Ebben a környezetben álláspontom szerint a büntetés-végrehajtási ügyészi munka még hangsúlyosabbá fog válni, mivel a bíróság erősen támaszkodik az ügyészség szakmai álláspontjára, ezzel egyidejűleg pedig a végrehajtásban részt vevő pártfogók ugyancsak iránymutatást várnak az ügyésztől a munkájuk során felmerült gyakorlati kérdésekben.

CSORDÁS BOTOND – ERŐS BOTOND GÁBOR*

A játékvezetők büntetőjogi védelmének kérdései¹

Írásunk témája a játékvezetők, közülük is a labdarúgó-játékvezetők büntetőjogi védelmének fokozása. Ennek alátámasztására néhány példát említünk a közelmúltból, Vas vármegye pályáiról.

2022. október 22-én egy megyei I. osztályú mérkőzés félbeszakadt, ugyanis egy játékos a kiállítását követően lefejelte a játékvezetőt, aki 8 napon belül gyógyuló, könnyű testi sérüléseket szenvedett. Büntetőjogi felelősségét a Sárvári Járásbíróság állapította meg nyilvános rendezvényen elkövetett garázdaság büntette és könnyű testi sértés vétsége miatt, a játékosal szemben pénzbüntetést szabott ki.² Ugyanez a játékos 2023. május 27-én még büntetlen előéletűként, de büntetőeljárás hatálya alatt megtámadta a játékvezetőt és az egyik asszisztenst, akik egy megyei I. osztályú mérkőzésről távozni akartak. Szidalmazta, majd pólójuknál fogva megrángatta őket a játéktér és az öltöző közötti területen. Nevezett játékos egyébként eltiltása okán nézőként vett részt a mérkőzésen, ugyanis a 2022. október 22-i esete miatt a Fegyelmi Bizottság 5 évre eltiltotta minden labdarúgással kapcsolatos tevékenységtől. Büntetőjogi fele-

* Csordás Botond alügyész, Szombathelyi Járási Ügyészség; Erős Botond Gábor, ügyészségi fogalmazó, Szombathelyi Járási Ügyészség

¹ A témaválasztás oka részben személyes eredetű, hiszen a szerzők egyike, *Erős Botond Gábor* 2015-ben szerzett labdarúgó játékvezetői képesítést; így közel tíz éve vezet szabadidejében vármegyei, országos utánpótlás és néhány alkalommal NB3-as futballmérkőzéseket, és azt tapasztalja több játékvezető kollégájával együtt, hogy az utóbbi időben jelentősen növekedett a játékvezetőkkel szembeni, a mérkőzések alatt vagy után elkövetett tettelegességek száma, és ennek visszaszorítása érdekében szükséges lenne a játékvezetők büntetőjogi védelmének fokozása.

² Sárvári Járásbíróság 7.Bpk.90/2023/2. számú büntetővégzése.

lősségét a Szombathelyi Járásbíróság állapította meg nyilvános rendezvényen elkövetett garázdaság büntette miatt, a játékosal szemben pénzbüntetést szabott ki.³ Érdekeség, hogy ugyanez a játékos ugyanezt a játékvezetőt 2023. július 30-án, Szombathelyen, egy NB3-as mérkőzésen (ahol mindketten nézőként vettek részt) leköpte, amiért felelősségét magánvádas eljárásban becsületsértés vétsége miatt a Szombathelyi Járásbíróság megállapította.

Álláspontunk szerint az általunk a későbbiekben ismertetett fokozott büntetőjogi védelem az ilyen és ehhez hasonló bűnisméltések csökkentésére is alkalmas lenne.

2024. április 21-én egy vas vármegyei III. osztályú mérkőzésen azért lett kiállítva a hazai csapat kapusa, mert a játékvezetőt szidalmazta azért, mert második sárga lap után kiállította a vele egy csapatban játszó fiát, majd a játékvezető fejét öklöbe szorított kezeivel két oldalról megütötte.

2024. november 2-án egy vármegyei I. osztályú bajnoki mérkőzés lefújását követően a hazai szurkolók a rendezési hiányosságokat kihasználva bejutottak az öltözőépületbe, a játékvezetői jelentés szerint egyikük pedig hátulról megütötte a játékvezetőt. Ezt követően többen belerúgtak a játékvezetői öltöző zárt ajtajába. A játékvezetők rendőri segítséggel hagyták el a helyszínt,⁴ a Fegyelmi Bizottság az eset miatt kötelezte a hazai egyesületet arra, hogy soron következő négy hazai mérkőzésére szövetségi ellenőrt fogadjon, saját költségére.⁵

2024. november 10-én két rendkívüli esemény is történt a vármegyei pályán. A vármegyei III. osztály sárvári csoportjában egy mérkőzés (melyet a hazai csapat egy hosszabbításban bekapott góllal veszített el) lefújása után néhány hazai játékos és a játéktérre engedély nélkül befutó hazai szurkoló megkergettek a játékvezetőt, egyikük pedig megkísérelte őt leönteni. A vármegyei III. osztály szombathelyi csoportjában pedig a játékvezetőt egy mérkőzés lefújása után egy hazai szurkoló földre lökte, majd a földön fekvő játékvezetőbe egy másik néző belerúgott. Utóbbi esetben a játékvezetők rendőrt is hívtak.⁶ A vármegyei Fegyelmi Bizottság is érzékelte, hogy a rendkívüli események elszaporodása és a még komolyabb atrocitások megelőzése érdekében komolyabb szankció szük-

³ Szombathelyi Járásbíróság 25. Bpk.471/2024/3. számú büntetővégzése.

⁴ TÓTH Gábor: Balhé a vármegyei I. osztályban: rendőri segítséget kértek a játékvezetők. *VAOL*, 2024. november 4., <https://www.vaol.hu/helyi-sport/2024/11/balhe-varmegyei-i-osztalyban-rendor-jatekvezeto>.

⁵ Magyar Labdarúgó Szövetség Vas Vármegyei Igazgatóság, 33/2024. (11.07.) számú Vármegyei Hivatalos Értesítő, <https://vas.mlsz.hu/file/ertesito/3744/file/33-2024-szamu-varmegyei-hivatalos-ertesito.pdf> (a továbbiakban: MLSZ Értesítő)

⁶ Vármegyei III.: megverték a bírót Kőszegfalván? *VAOL*, 2024. november 12., <https://www.vaol.hu/helyi-sport/2024/11/balhe-varmegyei-iii-megverték-biro-koszegfalva>.

séges, ezért a rendezési hiányosságban vétkes csapatokat szövetségi ellenőr fogadására kötelezte, valamint arra, hogy soron következő három, illetve négy hazai mérkőzésüket saját játéktérüktől legalább 20, illetve 30 kilométeres távolságra rendezzék meg.⁷

Az egyik atrocitással érintett játékvezető érdeklődött, hogy ilyen esetekben az ügyészség miért nem hivatalos személy elleni erőszak büntette miatt emel vádat a vétkes játékosal/nézővel szemben, hiszen a labdarúgás játékszabályai szerint a játékvezető hivatalos személynek minősül.⁸ Álláspontunk szerint a fokozott büntetőjogi védelmet nem a játékvezetők hivatalos személlyé minősítésével kell biztosítani.

A Btk 310. §-a szerinti hivatalos személy elleni erőszak bűncselekményének védett jogi tárgya a hivatalos személynek vagy a külföldi hivatalos személynek a hivatali eljárása, szabályszerű működése. A kvalifikált büntetőjogi védelem az állami feladatok maradéktalan teljesítésének biztosításán, a közhatalom gyakorlásának zavartalanságán alapul.⁹ A hivatalos személyeket a Btk. az értelmező rendelkezések között sorolja fel, ide tartozik többek között a köztársasági elnök, az országgyűlési képviselő, a bíró, az ügyész vagy épp a rendőr is.¹⁰ A labdarúgó-játékvezető, függetlenül attól, hogy nemzetközi mérkőzéseket vezető profi, vagy területi harmadosztályban partjelző amatőr, nem illik bele a hivatalos személyek Btk.-beli felsorolásába, mérkőzéseken tanúsított eljárása nem tekinthető hivatalos eljárásnak, állami feladatot nem lát el, közhatalmat nem gyakorol.

Véleményünk szerint a fokozott büntetőjogi védelem a labdarúgó-játékvezetők közfeladatot ellátó személlyé minősítésével lenne biztosítható. A közfeladatot ellátó személy eljárása nem az előbbieken kifejtettek szerinti hivatalos eljárás, azaz nem közhatalmi jellegű tevékenység kifejtésére irányul. A közfeladatot ellátó személy feladatait jogszabály vagy alacsonyabb szintű szabályok, szabályzatok, így például a labdarúgás játékszabályai alapján látja el. Közérdekű tevékenységével kapcsolatosan a közfeladatot ellátó személy közhatalom hiányában is az állampolgárookra közvetlen hatásokkal bíró intézkedéseket hozhat.¹¹

⁷ MLSZ Értesítő

⁸ A labdarúgás játékszabályai 24/25. 5. és 6. szabályai (a játékvezető, valamint a mérkőzés további hivatalos személyei). https://dokumentumtar.mlsz.hu/file/dokumentumtar/4291/file/szabalykonyv_2024-2025.pdf

⁹ BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor Miklós – SINKU Pál: *Büntetőjog II. Különös rész.* HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2021, 545.

¹⁰ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (a továbbiakban: Btk.) 459. § (1) bekezdés 11. pont.

¹¹ https://birosag.hu/sites/default/files/static/e-learning/btk/buntetojog3/lecke4_lap1.html

A közfeladatot ellátó személyek felsorolását a Btk. szintén az értelmező rendelkezésekben teszi meg, ide tartozik például a polgárőr, az egészségügyi dolgozó, a tűzoltó, az útellenőr vagy éppen a halór is.¹²

A jogalkotó fokozott jogi védelmet az olyan személyeknek biztosít, akik vonatkozásában ez az általuk betöltött munkakör közérdekű volta és jelentősége folytán indokolt. A Btk. ezáltal kizárólag azokat a közfeladatokat ellátókat kívánja fokozott büntetőjogi védelemben részesíteni, akiknek a zavartalan, rendeltetésszerű tevékenysége a közösség egészének vagy egy részének érdeke.¹³ Sinku Pál álláspontja szerint a közfeladatot ellátó személy eljárása olyan eljárás, amely során tett intézkedések érinthetik az állampolgárok mindennapi életét, így indokolt őket fokozott büntetőjogi védelemben részesíteni.¹⁴

Álláspontunk szerint a labdarúgó játékvezetőkre igaz az, hogy rendeltetésszerű tevékenységük a közösség érdeke, így a szurkolóké, vagy éppen az igazolt játékosoké, akiknek száma 2010 és 2020 között 127 ezerről 281 ezerre nőtt.¹⁵ Valamint az is, hogy az eljárásuk során tett intézkedések érinthetik az állampolgárok mindennapi életét, elég csak arra gondolni, hogy egy-egy vitatott játékvezetői döntésről még amatőr szinten is hetekig beszélnek a játékosok, csapatvezetők és szurkolók, nem is beszélve arról, hogy egy játékvezetői döntésnek komoly pénzügyi hatásai és idézőjelbe téve vett következményei lehetnek, gondolunk itt a sportfogadásra, vagy épp a magasabb helyezéért járó magasabb díjazásra és igénybe vehető támogatásra.

Az új Btk. indokolása rögzítette, hogy a közösség számára kiemelten fontos feladat szolgálhat alapul a közfeladatot ellátó személyként történő büntetőjogi elismerésre. Az indokolás ugyanakkor utalt arra is, hogy – a korábbi Btk. értelmező rendelkezései közül – elsődlegesen a közfeladatot ellátó személyek körénél volt tetten érhető indokolatlanul túlburjánzott szabályozás. A jogalkotó az új Btk. megalkotásakor szűkítő értelmezéssel élt; abból indult ki, hogy a közfeladatot ellátó személyekre vonatkozó fokozott védelem csupán a ténylegesen állami, közcélú feladatot ellátó személyek számára biztosítható, mely körből a jogalkotó kizárta – többek között – a felhasználási helyek műszaki felülvizsgálatát, ellenőrzését, kikapcsolását, valamint a felhasználók energiafelhasználásának leolvasását végző személyeket.¹⁶

¹² Btk. 459. § (1) bekezdés 12. pont.

¹³ <https://www.janklovics.com/kozfeladatotellatoszemelyellenieroszak.html>

¹⁴ BELOVICS E. – MOLNÁR G. M. – SINKU P.: i. m. 550.

¹⁵ A feltételek adottak a további fejlődéshez. MLSZ, 2021. május 14., <https://szovetseg.mlsz.hu/hir/a-feltetelek-adottak-a-tovabbi-fejlodeshez>

¹⁶ Indokolás a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 459. § (1) bekezdés 12. pontjához.

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló 2009. évi LXXX. törvény indokolása szerint az erdészeti szakszemélyzet tagjai – akik jogosultak többek között az erdőt veszélyeztető jogellenes cselekmény elkövetésén tetten ért személyt cselekményének abbahagyására felszólítani, ellene eljárást kezdeményezni – közfeladatot ellátó személyek, mivel a tevékenységük fokozott veszéllyel járhat, így indokolt számukra is biztosítani a kiemelt védelmet.¹⁷

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló 2009. évi CXLVI. törvény indokolásában a jogalkotó kifejtette, hogy a villamos energia, a földgáz-szektor és a vízellátás nemzetgazdasági súlyuk miatt stratégiai jelentőséggel bíró ágazatok. A jogalkotó kinyilvánította továbbá, hogy a szóba jöhető hálózatok üzemeltetése közérdekű tevékenység, továbbá akként foglalt állást, hogy a felhasználási helyek – egyebek mellett – leolvasását végző szakszemélyzet a tevékenysége során jogellenes cselekményeket deríthet fel, melyek a folyamatos és biztonságos szolgáltatást, illetve más rendszerhasználó vételezését veszélyeztetik. Az indokolásban kifejtettek szerint indokolt a szakszemélyzet számára is biztosítani a közfeladatot ellátó személynek kijáró kiemelt védelmet, mivel e személyi kör tevékenysége fokozott veszéllyel járhat.¹⁸

A fentiek kifejtését követően azonban megjegyzendő az a körülmény is, hogy az új Btk. hatálybalépését követően a közfeladatot ellátó személyekre vonatkozó – kazuisztikától sem mentes¹⁹ – szabályozás vonatkozásában is megfigyelhető azon tendencia, hogy a (passzív) alanyi kör szélesedik.²⁰

Az iskolai erőszak megszüntetése és megelőzése érdekében szükséges egyes törvénymódosításokról szóló 2020. évi LXXIV. törvény végső előterjesztői indokolása szerint a fegyveres biztonsági őr ellen – jogszerű eljárásában – erőszakkal vagy fenyegetéssel végrehajtott cselekmények elszaporodottsága, továbbá az érintett tevékenység ellátásának igen fontos céljai szolgálnak alapul a fegyveres biztonsági őrök fokozott büntetőjogi védelmének elismeréséhez. A jelentős elszaporodottság az indokolás szerint a parkolóőrök vonatkozásában is tetten érhető; a parkolóhelyek rendeltetészerű működtetését és használatuk ellenőrzését végző személyek pedig a közösség számára igen fontos feladatot, így közfeladatot látnak el.²¹

¹⁷ Indokolás a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló 2009. évi LXXX. törvény 42. § (2) bekezdéséhez.

¹⁸ Indokolás a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló 2009. évi CXLVI. törvény 1. §-ához.

¹⁹ AMBRUS István: Közfeladatot ellátó személy-e a pedagógus? Egy jogalkotási hiba margójára. *Belügyi Szemle*, 2024/6., 951.

²⁰ MINKÓ-MISKOVICS Mariann – ÁCS Gábor: Az egészségügyben közfeladatot ellátó személyek büntetőjogi védelme. *Orvosi Hetilap*, 2023/6., 230.

²¹ Indokolás az iskolai erőszak megszüntetése és megelőzése érdekében szükséges egyes törvénymódosításokról szóló 2020. évi LXXIV. törvény 7. § (2) bekezdéséhez.

Az egyes energetikai és hulladékgazdálkodási tárgyú törvények módosításáról szóló 2021. évi II. törvény végső előterjesztői indokolása szerint az útellemőr – többek között – a közúti forgalom biztonsága, a közúthálózat védelme érdekében intézkedéseket foganatosít, feljelentést tesz. A fokozott veszély miatt volt indokolt a jogalkotó szerint az ellenőrzést végző személyek számára is biztosítani – a közfeladatot ellátó személyek újabb büntetőjogi kategóriájának beiktatása útján – a fokozott büntetőjogi védelmet.²²

A fentiekből kitűnik, hogy a jogalkotó – egyfajta reflexióként – olyan, az aktuális büntetőpolitikába illeszthetően közérdekű tevékenységet ellátó személyi köröket ismert el közfeladatot ellátó személyként, s emelte be azokat a magyar büntetőködexbe, amelyek sérelmére egy adott időszakban elszaporodtak a közfeladatot ellátó személy elleni erőszak tényállásában írt utaló szabály szerinti cselekmények.

Az Alkotmánybíróság értelmezése szerint a vizsgált személyi kör e minősítését az értelmező rendelkezések körében található taxáció a közfeladatot ellátó személy „hivatásához” (például lelkész), az általa ellátott – térben és időben – konkretizált tevékenységhez (például védő), illetve társadalmilag kiemelt fontosságú foglalkozáshoz, szolgáltatáshoz (például postai szolgáltató, közúti személyszállítási szolgáltatást végző személy) köti. Ezt meghaladóan, a közfeladatot ellátó személyek büntetőjogi fogalma olyan közérdekű – tágabb értelemben vett – tevékenységeket tételez fel, amelyek az állampolgárokat közvetlenül érintik.²³

Az előadás elején hivatkozott történeti tényállások alapján megállapítható, hogy a játékvezetők sérelmére elkövetett erőszakos, illetve fenyegetésben nyilvánuló cselekvések is elszaporodtak.

Az Alaptörvény XX. cikk (1) és (2) bekezdéseinek összevetéséből megállapítható, hogy a sportolás és rendszeres testedzés támogatása állami feladatnak, így közfeladatnak minősül.²⁴

A sportról szóló 2004. évi I. törvény preambuluma alapján a sport a magyar nemzet alapértéke, mely a közösséget erősítő értékekkel rendelkezik, továbbá a közjó része, Magyarország pedig sportnemzet.²⁵

A magyar kormány a 2010. évben nemzetstratégiai ágazattá nyilvánította a sportot, ami a sport társadalmi-gazdasági-kulturális jelentőségének elismerését jelzi.²⁶

²² Indokolás az egyes energetikai és hulladékgazdálkodási tárgyú törvények módosításáról szóló 2021. évi II. törvény 26. § (3) bekezdéséhez.

²³ 18/2006. (V. 31.) AB határozat. Idézi MINKÓ-MISKOVICS M. – ÁCS G.: i. m. 230.

²⁴ Magyarország Alaptörvénye XX. cikk (1) és (2) bekezdései; Fővárosi Törvényszék P.24.000/2013/6.

²⁵ A sportról szóló 2004. évi I. törvény preambuluma.

²⁶ SZABÓ Tünde: Ajánlás. In: FEJES Péter – SÁRKÖZY Tamás – SZEKERES Diána – TÓTH

A labdarúgás kapcsán a magánjogi judikatúra megállapította, hogy az országos sportági szövetség közfeladatát ellátó szervnek, a játékezők pedig annak feladat- és hatáskörében eljáró személyeknek minősülnek, továbbá közérdekből nyilvánosak a játékezők e tevékenységért járó díjazására vonatkozó adatok.²⁷

A jogi védelmet – melynek szabálysértési jogi, polgári jogi, illetve sportjogi aspektusai is vannak – álláspontunk szerint a játékező közfeladatát ellátó személyek körébe történő büntetőjogi besorolása erősíthetné meg, mely gondolat *Fejes Péterben*²⁸, *Publ Sándorban*²⁹, illetve *Borbély Zoltánban*³⁰ is felvetődött.

A jogirodalom szerint nyilvánvaló, hogy a játékező – mint olyan, aki alkalmazza a játékszabályokat, s ennek során döntéshozatalra is jogosult³¹ – tevékenysége közösségi feladat jellegű³².

Az Amerikai Egyesült Államok szakirodalmában is vizsgálat tárgyát képezte a játékezők kiemelt büntető anyagi jogi védelme. *Troy Cross* kifejtette, hogy a játékezők fontos szerepet töltenek be a társadalomban, fokozott védelmüket biztosítandó az egyes államoknak a büntető jogszabályokat, illetve a büntetékiszabási gyakorlatot szigorítaniuk kell. A játékezők a sportszerűségeen keresztül a jogkövető magatartásra nevelnek; csupán a játékszabályok keretrendszerében kifejtett csapatmunka vezethet a kitűzött célok eléréséhez.³³ A szerző mintegy párhuzamot vont az igazságszolgáltatás hivatásos bírái és a játékezők között; utóbbiak a játékszabályok alapján „ítélkeznek”, a pártatlanság elvét szem előtt tartva. A szerző konklúziója, hogy fokozott védelem hiányában a (sport)társadalom elveszíti a felkészült játékezőket, mivel folyamatos fenyegetettségben végzik tevékenységüket.³⁴

Nikolett: *A magyar sport jogi szabályozása*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2019. Idézi FEJES Péter – FEJES Fruzsina – POPGYÁKUNIK Balázs: A játékező mint közfeladatát ellátó személy. *Sportjog*, 2023/4., 3.

²⁷ Kúria Pfv. 21.729/2014/6.; FEJES Fruzsina: Labdarúgó-jatékezőkre vonatkozó közérdekű adat kiadása. *Sportjog*, 2023/1., 23–25.

²⁸ FEJES Péter – FEJES Fruzsina – POPGYÁKUNIK Balázs: Ki védi meg a játékezőt? *Sportjog*, 2022/4., 25.

²⁹ Bíróhiány, rettegnek a magyar játékezők. *Ripost*, 2017. január 27., <https://ripost.hu/tuzeloallas/2017/01/birohiany-rettegnek-a-magyar-jatekezetok>.

³⁰ BUDAI László: Busaira akár büntetőügy is várhat – külföldi szerződés lehet számára a menekülőút. *Csak Foci*, 2023. április 26., <https://www.csakfoci.hu/magyar-foci/busaira-akar-buntetougy-is-varhat-kulfoldi-szerzodes-lehet-szamara-a-menekulout>.

³¹ FEJES P. – FEJES F. – POPGYÁKUNIK B. (2023): i. m. 3.

³² NAGY Zoltán: Reflexió „A játékező mint közfeladatát ellátó személy” című cikkre. *Sportjog*, 2024/1., 40.

³³ CROSS, Troy: Special Report: Assaults on Sports Officials. *Marquette Sports Law Review*, 8(2), 1998, 454. <https://scholarship.law.marquette.edu/sportslaw/vol8/iss2/11>.

³⁴ CROSS, T. i. m. 429–430.

A tendenciát a 2006. évtől tekintve Nyugat-Virginia állam szigorította a büntető jogszabályokat a vizsgált deliktum vonatkozásában, míg Dél-Karolina állam elfogadta, ám később hatályon kívül helyezte a szigorúbb jogszabályi rendelkezéseket.³⁵

Az Amerikai Egyesült Államokban jelenleg 19 állam rendelkezik speciális büntetőjogi szabályokkal a sporttisztviselők védelmére, például Oklahoma, Pennsylvania, illetve Texas államok. A büntetőjogi szabályozás államonként eltérő a tekintetben, hogy pontosan mely tisztviselők (*sports officials*) – akár edzők – tartoznak a védett körbe, illetve mely osztályban elkövetett cselekmények meríthetik ki a szóba jöhető törvényi tényállásokat. A szabályozás jogtechnikai metódusa is divergáló; egyes államok önálló tényállást alkottak, míg mások minősített esetet vezettek be.³⁶

2020-ban Hawaii államban a jogalkotó büntető jogszabályt alkotott a sporthivatalnokok védelme érdekében, mely a szóba jöhető passzív alanyi kört (ideértve például az edzőt is) és a sporteseményeket is konkretizálja. A rendelkezés elfogadását az indokolta, hogy a sporthivatalnokok elleni erőszakos cselekmények elszaporodtak, s e körülmény azt eredményezi, hogy a sportszakemberek száma csökken.³⁷

Törökországban pedig 2011-ben büntető jogszabályt fogadtak el a sportban előforduló erőszak és rendbontás megelőzése érdekében, mely „a sportversenyeken a játékvezetőket a sérelmükre elkövetett bűncselekmények vonatkozásában minősíti köztisztviselőnek”³⁸.

³⁵ REINHART, Christopher: *Laws on Assault of a Sports Official*. Connecticut General Assembly Office of Legislative Research Report, 2013-R-0446, <https://www.cga.ct.gov/2013/rpt/2013-R-0446.htm>.

³⁶ SULLIVAN, Marybeth: *Laws on Attacks on Sports Officials*. Connecticut General Assembly Office of Legislative Research Report, 2024-R-0037, <https://www.cga.ct.gov/2024/rpt/pdf/2024-R-0037.pdf>.

³⁷ HI Rev Stat § 706-605.6. (2024) <https://law.justia.com/codes/hawaii/title-37/chapter-706/section-706-605-6/>

³⁸ FEJES P. – FEJES F. – POPGYÁKUNIK B. (2023): i. m. 4.

NAGY ESZTER*

A bizalmi vagyonkezelés büntetőjogi vonatkozásai

BEVEZETÉS

„A tulajdonosi pozíció és a tulajdon tárgyának hasznosításával, valamint az azzal való rendelkezéssel kapcsolatos döntéshozatal szétválasztása olyan gazdasági igény, amely a modern gazdaság egyik alapvető eleme, és amely nélkül a befektetéseken alapuló gazdaság – elvesztve a befektetések diverzifikálhatóságának lehetőségét – működésképtelenné válna. A tulajdonosi és a döntési – más szóval menedzsment – pozíciók szétválasztásának lehetőségét több jogintézmény képes biztosítani. A leginkább elterjedt és alkalmazott jogintézmény a tagoktól elkülönült jogalanyisággal létrehozott gazdasági társaság. Emellett elterjedtek olyan, elsősorban szerződéseken alapuló jogviszonyok, amelyek eredményeként egy jogalany megkapja a tulajdonosi döntések meghozatalához szükséges jogosultságokat, miközben a vagyon hasznosításával, illetve az azzal való rendelkezéssel kapcsolatos döntéseit úgy kell meghoznia, hogy a vagyon egyes elemei által előállított haszon egy másik jogalany – az »eredeti« tulajdonos vagy az általa meghatározott harmadik személy – vagyonát gyarapítsa. Ezek közé a jogintézmények közé tartoznak a bizalmi vagyonkezelési formák...”¹

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: új Ptk.) 2014. március 15. napi hatállyal vezette be a bizalmi vagyonkezelési szerződés jogintézményét a magyar jogrendszerbe. A jogintézmény azonban számos, a büntetőjogi felelősség szempontjából releváns kérdést vet fel. Ezen kérdések megválaszolásához azonban szükséges közelebbről megismerkedni a bizalmi vagyonkezelési szerződés jogintézményével.

* NAGY Eszter kirendelt ügyész, Győr-Moson-Sopron Vármegyei Főügyészség

¹ Ptk. indokolása, XLIII. fejezet.

BIZALMI VAGYONKEZELÉSI SZERZŐDÉS

A bizalmi vagyonkezelési szerződés alapján a vagyonkezelő a vagyonrendelő által tulajdonába adott dolgok, ráruházott jogok és követelések (a továbbiakban: kezelt vagyon) saját nevében a kedvezményezett javára történő kezelésére, a vagyonrendelő pedig díj fizetésére köteles.²

A vagyonkezelő a bizalmi vagyonkezelői szerződésben meghatározott vagyontárgyak – dolgok, jogok és követelések – felett tulajdonjogot szerez, így nemcsak birtokolja, hanem hasznosíthatja is azok elemeit, és rendelkezhet is velük. Tulajdonosként történő eljárásának kereteit ugyancsak a szerződésben foglalt feltételek határozzák meg; az itt lefektetett előírások szerint és korlátok között rendelkezhet a vagyonkezelő a kezelt vagyonba tartozó vagyontárgyokról.³

A Ptk. azonban kógens szabályként írja elő a vagyonekülönítést. Eszerint a kezelt vagyon a vagyonkezelő saját vagyonától és az általa kezelt egyéb vagyontól elkülönült vagyont képez, amelyet a vagyonkezelő köteles külön nyilvántartani. A felek ettől eltérő rendelkezése semmis.⁴

Továbbá a kezelt vagyon védelme érdekében a Ptk. előírja, hogy a kezelt vagyon tárgyaira a vagyonkezelő házastársa, élettársa, továbbá személyes hitelezői és a vagyonkezelő által kezelt más vagyonok hitelezői nem támaszthatnak igényt. A kezelt vagyon továbbá nem része a vagyonkezelő hagyatékának.⁵

„A Ptk. fejezeti besorolása szerint megbízási típusú szerződés jön létre a felek között, amelynek célja a kedvezményezett érdekében történő vagyonkezelés. E megbízási típusú szerződés – kötelmi jogi alapú – korlátokat támaszt a vagyonkezelő ügyellatására vonatkozóan, de dologi jogilag az elkövető mégsem idegen vagyont kezel, mert tulajdonjog-átzállás, illetve a vagyoni jogok és kötelezettsége átruházása történik.”⁶

„A polgári jog szerint ez relatív tulajdoni szerkezetet keletkeztet, és, bár a vagyon tulajdonjogi szempontból nem minősül idegennek a vagyonkezelő szempontjából, mégis vagyonkezelésről beszélünk, hiszen nem saját javára kezeli az átruházott vagyont”.⁷

² Ptk. 6:310. § (1) bekezdés

³ Ptk. indokolása, XLIII. fejezet.

⁴ Ptk. 6:312. § (1) bekezdés

⁵ Ptk. 6:312. § (1) bekezdés

⁶ TÓTH Attila Tas – SZOMORA Zsolt: A hűtlen kezelés minősítési kérdései a bűncselekmény polgár jogi hátterének fényében. *Acta juridica et politica*, 10. évf., 2020/3, 135–149., http://publicatio.bibl.u-szeged.hu/21034/1/SCAN_FORVM.pdf

⁷ DEÁK Milán: A mögöttes tartalom jelentősége a hűtlen kezelés egyes elméleti és gyakorlati kérdéseiben. *Kriminológiai Közlemények*, 79. évf. 2019/1., 135–142.; https://www.kriminologia.hu/files/kiadvany/2019/kk_79_deakm.pdf

A BIZALMI VAGYONKEZELÉS ELŐNYEI

- *Végrendelet alternatívája:*
A jogintézmény által a vagyonrendelő még életében rendelkezhet arról, hogy kinek, mikor, milyen feltételek teljesülése esetén, mennyit és milyen gyakorisággal kell kiadni a bizalmi vagyonkezelési szerződés keretében átruházott vagyonból. Ezzel kiváltható a lassú, gyakran elhúzódoó hagyatéki eljárás, illetve kizárható a végrendelet megtámadásának a veszélye.
- *Adótervezés és adóoptimalizálás:*
A bizalmi vagyonkezelés lehetővé teszi a hatékony adótervezést. A jogintézmény által biztosított ezen előny különösen a cégeladás során aknázzható ki.
- *Fogyatékosággal élő vagy kiskorú személyekről való gondoskodás:*
A bizalmi vagyonkezelés alkalmazható életkoruk miatt korlátozottan cselekvőképes vagy éppen cselekvőképtelen személyek megfelelő életkörülményeinek biztosításához, oktatásához, egészségügyi ellátásához stb. szükséges költségek garانتálására. Ennek egyik esete, amikor a kedvezményezettől szenvedélybetegsége (pl. játékbetegség) miatt nem várható el a felelős pénzgazdálkodás.
- *Jótékonykodás, charity fenntartása:*
A vagyonrendelő a jogintézmény által a bizalmi vagyonkezelési szerződésben rögzített felhasználási célok figyelembevételével finanszírozhat egyes nonprofit, pro bono, emberbaráti (charity) tevékenységeket.
- *Vagyonvédelem:*
Az évtizedeken keresztül felhalmozott magánvagyon védelmét kockázatos üzleti döntések esetén, az esetleges üzleti vagy magánhitelezőkkel szemben a bizalmi vagyonkezelés tökéletesen meg tudja oldani.
- *Befektetések és piacbővítés inkognitóban:*
Üzleti vállalkozásokat, piacbővítést vagy éppen cégfelvásárlást és eladást lehet a bizalmi vagyonkezelés által biztosított diszkrécióval végrehajtani legális módon.⁸

A jogintézmény alkalmazási területeiből is kitűnik, hogy annak előnyei a jelentősebb értékű vagyonok esetén aknázzhatóak ki a leginkább. A bizalmi vagyonkezelési szerződés tárgyát képező vagyon értékére is tekintettel a jogrendszernek fokozott védelmet kell(ene) biztosítania polgári jogi és büntetőjogi szempontból is.

⁸ B. SZABÓ Gábor: Mi a bizalmi vagyonkezelés? Kinek hasznos? *ALLANT*, 2020. augusztus 7., <https://primustrust.hu/bizalmi-vagyonkezeles/>

POLGÁRI JOGI VÉDELEM

A bizalmi vagyongazdálkodási szerződés egyik fő célkitűzése a magánvagyon és a magánszféra emelt szintű védelme a jövőbeni hitelezőkkel, illetve bármely kívülállóval szemben. Ezt a Ptk. akként biztosítja, hogy a vagyongazdálkodóval szemben fokozott követelményeket fogalmaz meg, így a vagyongazdálkodó a jogviszony bizalmi jellegéből fakadó fokozott követelményeknek megfelelően, a kedvezményezett érdekeinek elsődleges figyelembevételével köteles eljárni. A vagyongazdálkodó a kereskedelmi észszerűség követelményei szerint köteles a kezelt vagyont az előre láthatóan fenyegető kockázatokkal szemben megóvni.⁹

Felmerül a kérdés azonban, hogy a vagyongazdálkodóval szemben miként érvényesül a büntetőjogi védelem.

BÜNTETŐJOGI VÉDELEM

A bizalmi vagyongazdálkodás esetében a büntetőjogi védelemnek azt a célt kell(e)ne) szolgálnia, hogy a más által történő vagyongazdálkodás során a kedvezményezett ne szenvedjen kárt, illetve vagyoni hátrányt. A jogintézmény jellegéből adódóan ezt a büntetőjogi védelmet a csalás, a hűtlen kezelés és a sikkasztás törvényi tényállása biztosíthatná, azonban ezen bűncselekmények megállapíthatósága szempontjából a vagyongazdálkodó sajátos tulajdonosi pozíciójának megítélése számos problémát vet fel.

A fenti tényállásokat közelebbről megvizsgálva kaphatunk arra választ, hogy miként érvényesül a büntetőjogi védelem a jogintézmény kapcsán.

- A *csalás* bűncselekményének elkövetési magatartásai a tévedésbe ejtés vagy a tévedésben tartás. A csalás célzatos bűncselekmény, így kizárólag egyenes szándékkal, haszonszerzési célzattal lehet elkövetni. A célzatnak már a megtevésztő magatartást megelőzően ki kell alakulnia, ellenkező esetben nem valósul meg a csalás. Ebből kifolyólag a bizalmi vagyongazdálkodó csak akkor valósíthatja meg a csalást, ha már a bizalmi vagyongazdálkodási szerződés megkötése előtt kialakul benne az az elhatározás, hogy nem fogja teljesíteni a bizalmi vagyongazdálkodási szerződésben foglalt kötelezettségeit.
- A *hűtlen kezelés* jogi tárgya a sértettnek az az érdeke, hogy a más által történő vagyongazdálkodás során ne szenvedjen vagyoni hátrányt. A Btk. tehát védelmet biztosít az ellen, hogy valaki az idegen vagyon kezelésére vonatkozó megbízással visszaélve okozzon kárt.¹⁰ A bűncselekmény elkövetési tárgya az idegen

⁹ Ptk. 6:317. §

¹⁰ POLT Péter (főszerk.): *Új Btk. kommentár I–VIII*. Nemzeti Közszerkesztési és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2013, 7. kötet, 123.

vagyon, amelyet az elkövető kezelésére vagy felügyeletére bízta. A vagyon idegen jellege azt jelenti, hogy a dolog egyrészt nincs az elkövető tulajdonában, másrészt másnak a tulajdonát képezi.¹¹ A bűncselekmény megállapíthatósága szempontjából tehát azt kell vizsgálni, hogy a bizalmi vagyonkezelő a kezelés alatt álló vagyon tekintetében elkövetheti-e a hűtlen kezelést, vagyis, hogy számára a kezelt vagyon idegen vagyonnak minősül-e. Amennyiben nem, úgy a vagyonkezelő cselekménye – a kezelt vagyon idegen voltának hiányában – nem tényállásszerű.

A jogelmélet és gyakorlat alapján a tulajdonjogi viszonyt a polgári jog szabályai szerint kell megítélni. A Ptk. alapján a bizalmi vagyonkezelő a kezelt vagyon felett tulajdonjogot szerez. A tulajdonjog átszállására tekintettel ugyanis a vagyonrendelő vagyona a jövőben a vagyonkezelő számára már nem idegen, az a tulajdonába kerül. Attól a pillanattól kezdve, hogy a vagyonkezelő – ha kötöttségekkel is, de – tulajdonosává válik a szerződés tárgyául szolgáló vagyonnak, a hűtlen kezelés bűncselekményét e vagyon tekintetében elkövetni nem tudja, hiszen az számára már nem minősül idegen vagyonnak.¹²

- A *sikkasztás* elkövetési tárgya a rábízott, értékkel bíró idegen ingó dolog, ami a rábízás folytán jogszerűen kerül az elkövető birtokába; elkövetési magatartása pedig a jogtalan eltulajdonítás vagy a sajátjaként rendelkezés. A bizalmi vagyonkezelő a jogintézmény jellegéből adódóan szükségképpen a tulajdonjog teljességét – azaz a birtoklás, használat, hasznosítás és a rendelkezés jogát – is megszerzi. Továbbá – a hűtlen kezelés kapcsán már kifejtettek szerint – a vagyonkezelő számára a kezelt vagyon nem minősül idegen dolognak. Mindezek alapján a bizalmi vagyonkezelés vonatkozásában a sikkasztás elkövetése – az elkövetési magatartás és az elkövetési tárgyra is figyelemmel – fogalmilag kizárt.

Összegezve megállapítható, hogy a bizalmi vagyonkezelési szerződés tárgyát képező vagyon, illetve a vagyonrendelő és a kedvezményezett érdekei büntetőjogi védelmet nem élveznek. Ez a probléma a jogintézmény majdnem 10 éves létezésének ideje alatt sem oldódott meg, azonban a jogintézménynek az egyre szélesebb körű elterjedésére és az ezen jogintézmény keretében kezelt vagyonok értékére is tekintettel sürgős megoldásra szorul.

¹¹ Új Btk. indoklása 376. §.

¹² HORVÁTH Vera Judit: *Bizalmi vagyonkezelés a büntetőjog tükrében. Bizalom vagy visszaélés?* Szombathely, 2016, 11. Elérhető: [https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/horvath_vera_judit_bizalmi_vagyonkezeles_a_buntetojog_tukreben\[jogi_forum\].pdf](https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/horvath_vera_judit_bizalmi_vagyonkezeles_a_buntetojog_tukreben[jogi_forum].pdf)

Megoldási javaslatok

- 1) *A hűtlen kezelés törvényi tényállásának a módosítása.*
- 2) A jelenleg hatályos tényállást akként lehetne módosítani, hogy akit idegen vagy *bizalmi vagyongazdálkodási szerződés keretében átruházott vagyongazdálkodással bíztak meg*, és ebből folyó kötelességének megszegésével vagyoni hátrányt okoz, hűtlen kezelést követ el.
- 3) *Külön büntetőjogi tényállás megalkotása*, ahol a büntetőjogilag védett tárgy a vagyongazdálkodó által, a bizalmi vagyongazdálkodási szerződés keretében átruházott vagyonelemek lennének.
- 4) *Az idegen vagyongazdálkodási fogalmi keretének tágítása értelmező rendelkezés beiktatása vagy a bírói gyakorlat alakítása útján.*

ÖSSZEGRÖZÉS

A bizalmi vagyongazdálkodási szerződés magánjogi jogintézmény, így a kezelt vagyongazdálkodó és azon keresztül a kedvezményezett, a vagyongazdálkodó és harmadik személyek védelmét is elsősorban a polgári jog szabályai garantálják.¹³ Azonban itt is érvényesülnie kell(ene) a büntetőjog *ultima ratio* jellegének. A jelenleg hatályos anyagi jogi szabályozás a büntetőjog ezen szerepének betöltésére nem alkalmas, az mielőbb megoldásra vár.

¹³ Lásd Ptk. 6:321. § és 6:323. §.

LÁRIS LILIÁNA*

Artificial intelligence in committing and combating information system fraud

INTRODUCTION

Artificial intelligence is now woven into our daily lives, often in a way that you have not even noticed. While, modern computer technology enhances our daily lives, it can also be exploited for criminal activities. Why I call modern computer technology a ‘phenomenon’ is explained in the heading of conclusions.

First, I will introduce what artificial intelligence is, or rather what it is about.

Over the past two decades, AI systems have developed exponentially using algorithms, statistical models, and other techniques. AI is used to analyze and interpret large amounts of data, big data, and make decisions and predictions. AI applications have appeared in natural language analysis, image and voice recognition, autonomous vehicles and predictive analytics, but we can meet Magyar Telekom’s *Wanda* or Kereskedelmi és Hitelbank’s *Kate* and so on. These software are all based on artificial intelligence.

Artificial intelligence (hereinafter referred to as AI) does not have a generally accepted definition. The term AI is used to denote judgmental systems with capabilities similar to human intelligence, such as reasoning, meaning interpretation, generalization and experiential learning.¹

* Liliána LÁRIS, PhD, District Prosecutor of Zalaegerszeg

¹ TURKSEN, Umut – BENSON, Vladlena – ADAMYK, Bogdan: Legal implications of automated suspicious transaction monitoring: enhancing integrity of AI. *Journal of Banking Regulation*, 25, 2024, 3., <https://doi.org/10.1057/s41261-024-00233-2>

The EU adopted Regulation 2024/1689/EU² defining harmonized rules for AI, which is the first to define a concept that can be considered general. The rules will come into effect on August 2, 2026. According to Article 3 (1) of the Regulation³, “AI system means a machine-based system that is designed to operate with varying levels of autonomy and that may exhibit adaptiveness after deployment, and that, for explicit or implicit objectives, infers, from the input it receives, how to generate outputs such as predictions, content, recommendations, or decisions that can influence physical or virtual environments”.

The bottom line is that AI systems are data-driven applications, so the quality of the data fed into the system is of fundamental importance. Indeed, AI systems train themselves based on the data provided to them. So, on the one hand, the quality of the final result depends on the quality of the data entered during the learning process, on the other hand, the quality of the data entered for learning depends on the type of tasks the AI system is intended to perform, and later the performed task determines the quality of the transferred data.

ISSUES IN INFORMATION SYSTEMS FRAUD INVESTIGATION – AI TOOLS IN COMMITTING AND COMBATING IT

For law enforcement purposes, various types of data are required for the effective operation of the system:⁴

- Data on past crime – serves to train AI to predict crimes;
- Social media data – used for analysis to identify behavioral patterns correlating with suspicious activity;
- Demographic data (age, gender, race) – necessary to make decisions about the distribution of law enforcement resources;
- Travel, communication and financial data – a combination of these can help reveal the specifics and connections of past crimes.

In order for the results provided by the AI system to be accurate, fair and unbiased, high-quality and accurate data are needed, which form the basis for the teaching and then self-learning of the AI system. If the algorithmic output is

² Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and the Council of June 13, 2024 on the establishment of harmonized rules for artificial intelligence, as well as 300/2008/EC, 167/2013/EU, 168/2013/EU, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and Regulation (EU) 2019/2144, also amending Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Regulation), OJ L 12.07.2024. (hereafter Regulation)

³ Regulation p. 46

⁴ SACHOULIDOU, Athina – KAFTERANIS, Dimitrios – TURKSEN, Umut: Artificial Intelligence in Law Enforcement Settings – AI Solutions for Disrupting Illicit Money Flows. *Eu-crim*, 1/2023, 62.

intended to be used as evidence in a trial, the resulting predictions, decisions, or actions may affect the defense's powers of attorney and have serious consequences, including deprivation of liberty.⁵ In addition to accurate training of AI systems, regular testing is also inevitable.⁶

The so-called self-learning (*machine learning*) and the so-called *deep learning* is a subfield of AI technologies and is increasingly popular in all areas, for example in the banking sector.⁷ This means that algorithms teach algorithms, and after a level the human mind cannot follow how the system reached its final conclusion. This is the so-called *black box*⁸ of AI systems.⁹

In addition to accurate and high-quality data, it is therefore also important that AI systems are transparent, as far as this is traceable, and that at least IT professionals understand how the system arrived at the result. In order to ensure these aspects, the processes must be saved in order to be able to see afterwards what process the decisions to be made went through before finding the result.¹⁰

Fraud committed using the information system has typical ways of committing it.

These are:

- 1 Phishing – criminals obtain credit card or bank account access information through fraudulent e-mails, text messages, websites or phone calls. E.g. I receive an e-mail from MVM that there is a debt of several hundred forints; the message contains a link through which it is possible to pay the amount. When we open it, we see a website that looks a lot like the real MVM site, but it's a phishing site, and when the victim thinks he's paid the extra bill, the credit card details are already in the possession of someone who in the next few moments in Sweden has an iPhone or buy petrol in Morocco, etc.
- 2 The same goes for package delivery messages or fake Facebook profiles who message you as a fake buyer on Messenger minutes after an advertisement appears for sale on Marketplace.

⁵ GENTRY, Evelina: The Challenges of Integrating AI-Generated Evidence into the Legal System. *Akerman*, 12 June 2024, <https://www.akerman.com/en/perspectives/the-challenges-of-integrating-ai-generated-evidence-into-the-legal-system.html>

⁶ SACHOULIDOU et al., quoted 62.

⁷ TURKSEN et al., quoted 3.

⁸ AI systems whose internal workings, decision-making workflows, and contributing factors are not visible or remain unknown to human users are known as black box of AI systems. The lack of transparency makes it hard for humans to understand or explain how the system's underlying model arrives at its conclusions.

⁹ TURKSEN et al., quoted 9.

¹⁰ Ibid.

- 3 These messages are generated by AI by analyzing language patterns, making them more likely to deceive recipients.
- 4 Automated robots (bots): Fraudsters use AI-controlled so-called bots they can use to create mass accounts, collect sensitive information from websites, or provide automated responses to Facebook Marketplace advertisements.
- 5 Content generation: AI tools can create fake reviews or recommendations, misrepresenting products or services to deceive consumers, such as fake websites of major banks or transport companies such as Foxpost or GLS.
- 6 Fraudulent phone calls: they tell you that there is a cyber attack on your bank account and help you, but ask you to download Anydesk, Permission or some other application that actually makes the device remotely accessible.

PROBLEMS DURING INVESTIGATIONS

During phishing, the websites, links, and contacts used by the perpetrators, to which the links lead, are already gone or deleted before we can collect any data about the domain or IP addresses. E-mail addresses can be traced back, but service providers often do not ask for accurate personal data for registration, so we only have the IP address used at the time of creation if we are lucky. But IP addresses also often lead nowhere due to VPN connections.

The same goes for scam phone calls. Voice over IP calls change the original number. Perpetrators create fake phone numbers using VoIP service providers. These service providers offer possibility to use individual phone numbers given by the user without checking that the given number is already used by any other company, service provider or private person.

Another problem – unrelated to AI – is that criminals move the money they've stolen very quickly. Minutes after the transaction, the money launderers either withdraw the money in cash, or buy crypto-currency or something else, usually a mobile phone, which will be used by those who set them up for the next crime, or they transfer the money to another bank account, and after a few transactions we lose track of it because it ends up somewhere in Ghana.

HOW CAN AI HELP LAW ENFORCEMENT?

The most important thing is data analysis. When retrieving IP addresses, bank accounts, and phone numbers, a lot of data must be filtered, connections must be analyzed, and so on. AI systems help identify unknown patterns or hidden relationships in data.

Digital analysis using AI software is also very useful, such as facial recognition, or if the face of criminal withdrawing illegal money is captured with poor image quality, AI can help improve the image.

Banks are required to actively participate in the fight against illegal money flows and to use effective due diligence mechanisms. For this purpose, AI algorithms are used to recognize abnormal patterns or transactions.¹¹

TRACE PROJECT

TRACE is an EU-funded project to develop AI technology to improve law enforcement. Coventry University in the UK was the coordinator. Participants included other universities, research centres, private companies and law enforcement authorities from the UK, Austria, Portugal, Spain, Ireland, France, Germany, the Czech Republic and Estonia.¹²

As part of the project, an AI tool was developed to investigate illegal money flows, primarily in connection with money laundering cases. This tool analyzes suspicious transaction reports. These reports are then examined under two criteria:

- 1 Geographic risk assessment, and
- 2 A checklist of possible ‘red flags’.¹³

Geographic risk assessment is a simplified risk analysis that generates a risk estimate for each transaction that can be ranked by risk level. Risk scores are found in the Financial Secrecy Index. Secret scores are based on detailed comparative data on jurisdictions, regulatory environments, etc.

The checklist of potential ‘red flags’ is a non-exhaustive list of circumstances that make a transaction suspicious. For example, if one of the affected parties or beneficiaries of the transaction is a front company or an unknown beneficiary, or if money is directed to a country under a high-risk jurisdiction, money or politically vulnerable persons are involved in the transaction, new technology may be used (cryptocurrency transaction) or a complex scheme appears, etc.

The TRACE tool also uses an investigative knowledge graph that can integrate different data sources and leverage advanced visualization and analysis. It maps entities, relationships and transactions into a structured, queryable format. This graph can be shared and reused, so shared knowledge can be collected and integrated with other investigative graphs.¹⁴

¹¹ Detailed analysis: TURKSEN et al., quoted.

¹² Details: <https://trace-illicit-money-flows.eu/>

¹³ A Checklist for Analysis of Suspicious Transaction reports, <https://trace-illicit-money-flows.eu/checklist-for-the-analysis-of-suspicious-transaction-reports/>

¹⁴ Recommendations on Implementing an Investigation Knowledge Graph to Combat Illicit Money Flows, <https://trace-illicit-money-flows.eu/recommendations-on-implementing-an-investigation-knowledge-graph-to-combat-illicit-money-flows/>

In addition, a tool has been developed in 27 Member States to assess money laundering risks arising from the use of high-value assets and real estate investments. It enables the authorities to analyze relevant money-laundering data and transform it into geographic risk parameters in accordance with the possible cases they are investigating.¹⁵

During the project, proposals were made on how to make investigations and cross-border cooperation in this area more effective. The EU's e-evidence package¹⁶, valid from 2026, also helps the rapid and smooth sharing of information, but it would also be justified to introduce common data structures or ontologies, as well as standardized SWIFT messages to improve cooperation.¹⁷ The shortcomings of forensic experts are a fundamental problem¹⁸: the lack of special training, the inequality of technological adoption. In some regions, the lack of automation of data backup tools is a problem, and in other regions, there are difficulties in integrating technologies into existing legal frameworks. Procedural inconsistencies also arise, such as differing data protection standards¹⁹ and insufficient levels of cooperation between jurisdictions²⁰.

¹⁵ Policy Brief on a Geographic Risk Tool for Assessing Money Laundering Related to Real Estate and High Value Assets, <https://trace-illicit-money-flows.eu/policy-brief-on-a-geographic-risk-tool-for-assessing-money-laundering-related-to-real-estate-and-high-value-assets/>

¹⁶ Regulation (EU) 2023/1543 of the European Parliament and of the Council (July 12, 2023) regarding electronic evidence during criminal proceedings and on mandatory European decisions issued for the purpose of execution of custodial sentences after criminal proceedings, OJ (2023) L 191, 28.07.2023, p. 118-180, start of mandatory application: 18 August 2026, Directive (EU) 2023/1544 of the European Parliament and of the Council (12 July 2023) on the designation of designated premises for the purpose of collecting electronic evidence in criminal proceedings and on the definition of harmonized rules on the appointment of legal representatives, OJ (2023) L 191, 28.07.2023, p. 181-190, transfer deadline: 18 February 2026.

¹⁷ Recommendations for Streamlining E-evidence Collection Procedures for Trans-Border Crimes, <https://trace-illicit-money-flows.eu/recommendations-for-streamlining-e-evidence-collection-procedures-for-trans-border-crimes/>

¹⁸ Recommendations for Enhancing the Scope and Effectiveness of European Cyber Forensics <https://trace-illicit-money-flows.eu/recommendations-for-enhancing-the-scope-and-effectiveness-of-european-cyber-forensicspolicy-brief-on-swift-data-in-the-eu27/>

¹⁹ Recommendations for the Data Protection Compliance of AI Crime Analytics, <https://trace-illicit-money-flows.eu/recommendations-for-the-data-protection-compliance-of-ai-crime-analytics/>

²⁰ For details on the difficulties of obtaining cross-border digital evidence, see BACHMAIER WINTER, Lorena: Mutual Admissibility of Evidence and Electronic Evidence in the EU. *Eu crim*, 2/2023., 223–229.

CONCLUSIONS

Perpetrators of information system fraud take advantage of all the advantages that modern IT solutions can offer them. On the other hand, law enforcement authorities face obstacles arising from cross-border cooperation, lack of expert knowledge and technological tools, and slow collection and analysis of information and data.

The best way to identify criminals is to follow the money. This requires very fast collection and analysis of large amounts of data. The AI tools developed by private companies and the TRACE project can help overcome the mentioned shortcomings and obstacles. Rapid cooperation between different jurisdictions, and especially with financial actors, is also crucial in the fight against cybercrime.

The most urgent challenge is to create the appropriate legal framework for the application of AI systems not only to general use and to prevent related abuses, but also in the field of criminal justice. The AI Act is an important step forward in the first one, but the regulation must be extended to the manner and conditions under which AI systems can be used in the acquisition and analysis of evidence, and under what guarantees the result created by AI systems can be used as evidence.

International cooperation should also be strengthened in connection with the faster and easier acquisition and transfer of digital data, whether existing or real-time data. For this, not only the creation of the appropriate legislation, but also the development of supporting links enabling direct contact, such as the appointment of 24/7 contact points and liaison officers, is indispensable.

The best method is prevention, for which the person is the strongest firewall. IT security systems work well, are widely available and can be developed in line with current threats, but the human factor – credulity, carelessness – is not excluded. That is why it is primarily important to create social awareness to prevent phishing and facial, voice and other counterfeit content (deepfakes), on the one hand through educational campaigns, and on the other hand, already in education within the framework of digital education. At the same time, AI raises many questions, not only on a legal level, but also on a philosophical, religious and ethical level. The question is, what should we consider programs that are slowly able to make independent decisions: a tool, an independent entity? If the latter, can AI be held responsible or do we always have to look for the underlying programmer, the person?

With the acceleration of development and its impact on our everyday life, AI is more of a phenomenon than a mere computer program. It makes our lives easier, but its integration or incorporation into our culture is a process laden with contradictions, which stretches the existing frameworks. Development does not wait for us to catch up. In the future, due to its ever wider application, we will have to answer the above questions in some form very soon.

VÁLOGATÁS A SZAKIRODALOMBÓL*

BÜNTETŐJOG, BÜNTETŐELJÁRÁSI JOG, KRIMINOLÓGIA, KRIMINALISZTIKA

BÁN-FORGÁCS NÓRA – LŐRINCZ VIKTOR OLIVÉR – MEZEI KITTI –
SZENTGÁLI-TÓTH BOLDIZSÁR:

Poszt-Covid: A COVID-19 hatásai a jogrendszerre

Akadémiai Kiadó–Társadalomtudományi Kutatóközpont, Budapest,
2024

Büntetőeljárás

A szerkesztés lezárva 2025. február 11. Hatályos 2025. február 11.

Novissima Kiadó, Budapest, 2025

Büntető Törvénykönyv

A szerkesztés lezárva 2025. február 3. Hatályos 2025. február 3.

Novissima Kiadó, Budapest, 2025

FÖLDVÁRI JÓZSEF – GÁL ISTVÁN LÁSZLÓ:

Magyar Büntetőjog – Általános rész

Osiris Kiadó, Budapest, 2024

KULCSÁR GABRIELLA:

*Bullying és cyberbullying: hogyan előzzük meg és kezeljük az iskolai és az
online kortársbántalmazást?*

Novissima Kiadó, Budapest, 2024

KUTLÁN EDINA:

Régi bűnök nyomában

LittleFox Kiadó, 2024

NAGY BOLDIZSÁR:

*Bős-Nagymaros: Nemzetközi jog, politika, környezetvédelem. Írások az
erőműrendszer történetéről és a jogvitáról*

Gondolat Kiadó, Budapest, 2024

* Összeállította: JÓNÁS Irén könyvtáros, Országos Kriminológiai Intézet

SORBÁN KINGA:

Veszélyek a világhálón: az online platformok szerepe a modern büntetőjogban

Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2024

STEINER GÁBOR:

Korrupciós bűncselekmények a büntető jogalkalmazásban

ORAC Kiadó, Budapest, 2024

EURÓPAI UNIÓS JOG

BARTÓKI-GÖNCZY BALÁZS – SÜLYOK GÁBOR (Eds.):

The New Space Age: Legal and Policy Perspectives

Ludovika University, Budapest, 2024

TÓTH ANDRÁS:

A digitális átalakulás szabályozása az Európai Unióban

ORAC Kiadó, Budapest, 2024

KÖZIGAZGATÁSI JOG, PÉNZÜGYI JOG

NAGY ERNŐ:

Magyarország közjoga (államjog). Közigazgatás-elmélet

Ludovika Egyetemi Kiadó, 2024

(A könyv elektronikus változata ingyenesen elérhető a Közszolgálati Tudásportálon)

STEINER GÁBOR:

A csődbűncselekmény története elmélete és gyakorlata

ORAC Kiadó, Budapest, 2024

TERCSÁK TAMÁS:

Üzleti titok és munkaviszony

Wolters Kluwer Kiadó, Budapest, 2024

POLGÁRI JOG, POLGÁRI ELJÁRÁSJOG, MUNKAJOG

CSÉFFÁN JÓZSEF:

A Munka Törvénykönyve és magyarázata
Szegedi Rendezvényszervező Kft., 2025

FIRNIKSZ JUDIT:

Pillanatkép a digitális piacok szabályozásáról
Wolters Kluwer, Budapest, 2024

PARTI TAMÁS:

A digitális adatok tulajdoni adaptációja: a digitális adatok tulajdoni adaptációja a digitális javak vagyoni jogi kölcsönhatása tükrében
Wolters Kluwer, Budapest, 2024

RAB ÁRPÁD – MAJÓ-PETRI ZOLTÁN – KOLTAY ANDRÁS:

Felelős AI – az AI irányításának gyakorlati megközelítése
Gondolat Kiadó, Budapest, 2024

Segédlet a Munka Törvénykönyvéhez

Szegedi Rendezvényszervező Kft., Szeged, 2025